

ДОВІДНИК З ПОЛІТИКИ ТА ПРОГРАМ ФІНАНСУВАННЯ ЄС 2008

СПЕЦІАЛЬНЕ ВИДАННЯ
ДЛЯ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

European Citizen Action Service

Адреса: 83 rue du Prince Royal

B-1050 Brussels, Belgium

Тел.: +32 2 548 0490

Факс: +32 2 548 0499

Ел.пошта: publication@ecas.org

Веб-сторінка: <http://www.ecas-citizens.eu>

Автор:

Сара САБАНІ

Редактори:

Елена ТЕГОВСЬКА

Кенан ГАДЗІМУЗІК

Відповідальний редактор:

Тоні Венаблз

© ECAS, 2008. All rights reserved.

© Ресурсний центр ГУРТ, 2008, українське видання.

Всі права застережено. Жодну з частин цієї книги не можна відтворювати без письмового дозволу видавця.

Переклад з англійської здійснено Ресурсним центром ГУРТ з оригінального тексту довідника, підготованого у рамках проекту «Зміцнення громадянського суспільства через передачу досвіду від організацій громадянського суспільства ЄС», що реалізується Ресурсним центром ГУРТ (Київ, Україна) у партнерстві з Європейською службою громадянської дії (Брюссель, Бельгія) та фінансується Міжнародним фондом «Відродження».

Щодо отримання видання українською мовою звертайтеся, будь ласка, до Ресурсного центру ГУРТ за адресою: а/с 123, м. Київ, 01025 або електронною поштою за адресою: info@gurt.org.ua

© ECAS, 2008

© Переклад, РЦ ГУРТ, 2008

2008 ECAS GUIDE TO EU POLICIES AND FUNDING

SPECIAL EDITION FOR NGOS IN UKRAINE

ECAS
83 rue du Prince Royal
B-1050 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 548 0490
Fax: +32 2 548 0499
E-mail: publication@ecas.org
Web-site: <http://www.ecas-citizens.eu>

Author:
Sara SABANI

Co-Editors:
Elena TEGOVSKA
Kenan HADZIMUSIC

Responsible Editor:
Tony VENABLES

ЗМІСТ

ПРО ЄВРОПЕЙСКУ СЛУЖБУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДІЇ

ЧАСТИНА I.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО СИСТЕМУ ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ ЄС

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

- 1.1. Загальна інформація**
- 1.2. Програми ЄС із надання зовнішньої допомоги**
- 1.3. Генеральні директорати та надання зовнішнього фінансування**

РОЗДІЛ 2. НОВІ ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ НА 2007-2013 рр..

- 2.1. Структура фінансування**
- 2.2. Фінансова перспектива**
- 2.3. Бюджетний процес**

РОЗДІЛ 3. ЄС ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ГРАВЕЦЬ – ЗОВНІШНЄ ФІНАНСУВАННЯ ЄС

- 3.1. Нова структура зовнішньої допомоги ЄС**
- 3.2. Поради щодо залучення коштів від програм зовнішньої допомоги ЄС**
- 3.3. Поради з лобіювання – як знайти підхід до інституцій ЄС**
- 3.4. Менеджмент проектного циклу**
- 3.5. Підхід на основі логічної схеми**

ЧАСТИНА II.

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА ТА УКРАЇНА

РОЗДІЛ 4. ПОЛІТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА (ЄПС)

- 4.1. Цілі та принципи ЄПС
- 4.2. Європейський механізм сусідства (ЄМС)
- 4.3. План дій Україна–ЄС на 2004-2007рр.
- 4.4. Фінансова взаємодія у 2007р.

РОЗДІЛ 5. ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

- 5.1. Національна індикативна програма
- 5.2. Суми асигнувань

РОЗДІЛ 6. ПРОГРАМИ ДІЙ ЄС, ВІДКРИТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

- 6.1. 7-ма Рамкова програма досліджень
- 6.2. Програма «Навчання протягом життя»
- 6.3. Програма «Культура 2007»
- 6.4. Програма «Молодь в дії»
- 6.5. Програма «Еразмус Мундус»
- 6.6. Програма «ТЕМПУС»

ДОДАТКИ

- Додаток 1. Україна–ЄС: хронологія двосторонніх відносин
- Додаток 2. Інтернет-ресурси

ПРО ЄВРОПЕЙСКУ СЛУЖБУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДІЇ

ХТО МИ?

Європейська служба громадянської дії (ECAS)¹ була створена в 1990 році як міжнародна неприбуткова організація, що не залежить від політичних партій, комерційних інтересів чи інституцій Європейського Союзу (ЄС). Наша місія – донести голос НУО та окремих громадян до ЄС через надання консультацій з питань лобіювання, фандрейзингу та захисту прав громадян ЄС.

Ми – велика міжгалузєва європейська асоціація, що об'єднує представників організацій, що працюють у різних сферах: громадянські свободи, культура, розвиток, охорона здоров'я та соціальний добробут, а також організації з розвитку громадянського суспільства.

Офіс організації знаходиться за адресою: 83 rue du Prince Royal, 1050 Brussels (Брюссель, Бельгія). Колектив із 12 осіб очолює директор Тоні Венаблз.

ЩО МИ МОЖЕМО ЗРОБИТИ ДЛЯ ВАС?

Ви прагнете розвинути чи переглянути Ваші зв'язки з інституціями ЄС, отримати нові можливості фінансування, створити нову європейську асоціацію або мережу? Ми допоможемо Вам досягти європейських цілей швидше та ефективніше:

Наш персонал спеціалізується на питаннях лобіювання, фандрейзингу та законодавства ЄС і володіє багатьма мовами.

Наш Довідник з програм фінансування Європейського Союзу забезпечить Вас необхідними інструментами для отримання фінансування від ЄС.

Ми можемо надати Вам доступ до інституцій ЄС та асоціацій загальноєвропейського рівня.

---

¹ Далі по тексті використовується англійська аббревіатура назви організації – ECAS (прим. перекл.)

ECAS прагне допомогти Вам, оскільки ми поставили собі за мету створення більш відкритого громадянського суспільства з широким представництвом по всій Європі.

ЯКІ НАШІ ЦІЛІ?

Цілі ECAS включають три ключові позиції:

1. Громадянське суспільство

Серед досягнень ECAS – збільшення кількості НУО, представлених на загальноєвропейському рівні. Не зважаючи на це, інституції ЄС все ще залишаються недосяжними, оскільки надають мало інформації про можливі способи взаємодії з інститутами громадянського суспільства. Ми можемо допомогти наблизитись до ЄС.

Наші пріоритети:

Розсилати нашим членам електронний бюлетень з інформацією про події ЄС, програми фінансування та гранти.

Надавати тренінгові послуги для представників НУО нових країн-членів ЄС та сусідніх країн для того, щоб вони були спеціалістами з питань взаємодії з ЄС.

Поліпшити умови доступу НУО до структурних фондів ЄС.

2. Право на вільне пересування громадян

ECAS надає консультаційні послуги не тільки НУО, але і громадянам ЄС. Ми маємо гарячі лінії, наша команда з 60 юристів-експертів щорічно обробляє більше 50 000 звернень до Служби інформаційної допомоги громадянам при Європейській Комісії (ЄК).

Наші пріоритети:

Забезпечити високу якість роботи Служби інформаційної допомоги для Європейської Комісії та допомагати у розв'язанні транскордонних проблем.

Сприяти оптимізації законодавства ЄС для забезпечення прав людей, що пересуваються на всій території ЄС.

Проводити конференції та розвивати співпрацю між консультацій-

ними службами для громадян.

3. Громадянство та врядування

Перші дві цілі ECAS неможливо досягнути без третьої - запровадження реальних змін в адміністративну культуру інституцій ЄС для забезпечення їхньої відкритості та підзвітності громадянам.

Наші пріоритети:

Інформувати громадян про процеси реформування Договору про ЄС та про його роль у зміцненні прав європейців.

Розробити дослідження щодо політики прозорості процесів взаємодії ЄС зі своїми громадянами.

Запропонувати створення Європейського Компакту² – договору, що регулюватиме взаємодію громадянського суспільства з інститутами ЄС.

Просувати ідею справжнього європейського громадянства.

Якщо Ви відчуваєте, що ECAS відповідає Вашим потребам і Ви можете долучитися до спільних зусиль з розвитку європейського громадянського суспільства, розгляньте можливість стати членом ECAS. Для отримання додаткової інформації пишіть нам на електронну адресу: info@ecas.org або відвідайте нашу сторінку в мережі Інтернет: <http://www.ecas-citizens.eu>.

---

² *Компакт (Compact) – за аналогією з Компактом, що був підписаний між урядом та громадськими організаціями Великобританії. Своєрідна угода щодо шляхів взаємодії між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади на усіх рівнях (прим. перекл.).*

**ЧАСТИНА І.
ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО СИСТЕМУ
ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ ЄС**

**РОЗДІЛ 1.
ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ**

1.1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Цей довідник висвітлює можливості фінансування ЄС, доступні для країн, що не є членам ЄС. Цільовою аудиторією цього довідника є НУО третіх країн, серед яких країни – сусіди ЄС, а також європейські НУО, що здійснюють діяльність на міжнародному рівні. Довідник містить інформацію про можливості отримання фінансування в межах бюджету ЄС, про те, хто може отримати це фінансування і як подавати заявки на участь в різноманітних програмах.

В залежності від сфер інтересів Вашої організації чи її географічного розташування, Вас можуть зацікавити різні розділи. Цей вступний розділ дає загальний огляд доступних можливостей фінансування, тоді як Розділ 2 присвячений бюджету ЄС для програм зовнішньої допомоги і містить інформацію про широкий спектр тематичних програм, включаючи допомогу на потреби розвитку, гуманітарну допомогу, права людини тощо, а також інформацію про надання допомоги, спрямованої на певні території (Азію, Африку, Латинську Америку, Ірак, Ємен, Афганістан). Цього року відбулися певні зміни в результаті відокремлення чи зникнення деяких бюджетних ліній, а також появи нових бюджетних ліній. Розділ 3 розглядає програми ЄС, розраховані на країн-сусідів та майбутніх членів ЄС (див. нижче перелік країн). Розділ 4 детально розповідає про фонди, що можуть надати альтернативне чи додаткове фінансування (це важливо, оскільки ЄС не завжди покриває усі витрати за проектом).

В умовах, де необхідне спільне фінансування, такі фонди можуть виявитись цінними помічниками. Ви також помітите, що процедури подання документів до фондів значно простіші, що дозволяє суттєво зменшити витрати часу на паперову роботу.

Європейський Союз – один із найвпливовіших учасників процесу міжнародної співпраці та міжнародної технічної допомоги. В цілому, спільний внесок Європейської Спільноти та країн-членів ЄС перевищує половину всієї офіційної допомоги для розвитку становить 2/3 всієї грантової допомоги. Європейська Комісія надає 10% світової допомоги для розвитку, витративши 7,5 млрд. євро в 2005 році.

Кінцева мета допомоги на потреби розвитку ЄС – знищення бідності та сприяння сталому розвитку, миру, демократії і безпеці. Сьогодні в центрі уваги – шість сфер, в яких ЄС може досягти найбільшого впливу на міжнародному рівні:

- Взаємозв'язок між торгівлею та розвитком.
- Регіональна інтеграція та співпраця.
- Підтримка політики макроекономічних змін та рівний доступ до соціальних послуг.
- Транспорт.
- Безпека харчування та розвиток сільських територій.
- Розвиток інституційних спроможностей – ефективне врядування та верховенство права.

Вони становитимуть пріоритет в програмах та стратегіях, але ними перелік сфер надання підтримки, в жодному разі, не обмежуватиметься.

Допомога ЄС максимальною мірою базується на договорах про співробітництво між ЄС та іншими державами, в яких Європейська Комісія та держава – не член ЄС визначають пріоритети та план дій. ЄС намагається якомога тісніше співпрацювати з урядами країн у питаннях надання допомоги, а не протистояти. Іноді довгострокове стратегічне бачення не дозволяє НУО визначити своє місце у політиці держави та побачити, коли можна в неї втрутитися. На жаль, готовність урядів допустити НУО до планування та впровадження програм значно відрізняється в різних країнах. Існують способи, що дозволяють знайти саме ті програми, що відповідають інтересам Вашої організації. Навіть більше, ЄС активно підтримує принцип партнерства між різними секторами, а залучення НУО є важливою частиною дотримання цього принципу.

1.2. ПРОГРАМИ ЄС ІЗ НАДАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ДОПОМОГИ

Уже декілька років ЄС працює над питанням реформування системи управління програмами зовнішньої допомоги. Раніше кількість коштів, що виділялась ЄС, постійно зростала, однак вона ніяк не співвідносилась із відповідними змінами в сфері людських ресурсів чи структурі управління. З 2000 р. Європейська Комісія працює над підвищенням ефективності своєї допомоги та прискоренням виконання програм. Очікується, що реформи також допоможуть спростити процес реагування на проблеми країн, що розвиваються. В процесі реформування представництва Європейської Комісії отримали більше автономії та відповідальності щодо надання допомоги у кожній окремій країні. В результаті, на сьогодні роль Делегації зросла на етапі визначення та схвалення проектів, укладання договорів, розподілу коштів Спільноти, моніторингу проектів та їхньої оцінки. Також зросла кількість коштів, асигнованих на бюджетну та галузеву підтримку для реалізації проектів в межах національних структур. Ці ініціативи з децентралізації спрямовані на підвищення відчуття власності отриманої допомоги та покращення комунікації для того, щоб надана допомога мала якнайбільший вплив.

Минулого року разом із підвищенням ефективності, було запроваджено нові інструменти надання зовнішньої допомоги та змінено способи виділення бюджетних коштів на різні потреби. Якщо раніше на покриття однієї сфери політики виділялись кошти з багатьох статей бюджету, напр., на допомогу біженцям чи популяризацію гендерної рівності, то тепер велика кількість зовнішньої діяльності регулюється декількома інструментами, що охоплюють різні географічні території та об'єднують широкий спектр політичних сфер. В цілому, вони повинні забезпечувати довгострокову, стратегічно сплановану та скоординовану діяльність.

Існує шість інструментів фінансування програм зовнішньої технічної допомоги:

- Інструмент передвступної допомоги (ІРА) – стосується країн-кандидатів на вступ до ЄС та країн Західних Балкан, що є потенційними кандидатами на вступ: Хорватії, Туреччини, колишньої Югославської Республіки Македонія, Албанії, Бос-

нії та Герцеговини, Чорногорії та Сербії (разом із Косово).

- Європейський інструмент сусідства та партнерства (ENPI) – поширює свою дію на всі держави, що межують з ЄС, та беруть участь в Європейській політиці сусідства: Азербайджан, Алжир, Білорусь, Вірменія, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Молдова, Палестинська автономія, Сирія, Туніс та Україна.
- Інструмент розвитку, співпраці та економічного співробітництва (DCECI) – поширюється на всі інші країни, окрім заморських країн та територій.
- Інструмент стабільності – реагує на нестабільність та кризи, а також довгострокові виклики, пов’язані з аспектами безпеки чи стабільності. Він доповнює IPA, ENPI and DCECI.
- Інструмент гуманітарної допомоги дає можливість Європейській Комісії виконувати роль активного донора, що тісно співпрацює зі своїми партнерами – неурядовими організаціями (НУО), спеціалізованими агенціями ООН та іншими міжнародними організаціями – при поставці їжі та обладнання, створенні польових госпіталів із надання невідкладної допомоги та встановленні тимчасових комунікаційних систем.
- Інструмент макрофінансової допомоги було створено спеціально для подолання бюджетної незбалансованості в країнах-партнерах.

Для кожного із цих інструментів розробляються багаторічні стратегічні плани, спрямовані на досягнення загальних цілей. Для перших трьох інструментів стратегічні плани розробляються у вигляді географічних програм (зазвичай, для кожної країни окремо), визначаючи пріоритети в переговорному процесі з представниками тої чи іншої країни. Разом з географічними програмами створюються Стратегії тематичних програм. Вони доповнюють географічні програми, спрямовані на досягнення ширшого кола політичних цілей, які не доступні державним та регіональним програмам, а також на надання допомоги країнам, чий уряди не прагнуть співпраці. На основі цих стратегічних планів створюються щорічні плани дій. Після цього Європейська Комісія запрошує зацікавлені сторони готувати проектні пропозиції, що відповідають вимогам та умовам, викладеним у цих документах.

Оголошення про конкурс проектів публікуються на веб-сайті відділу міжнародної технічної допомоги Європейської Комісії EuropeAid: <https://webgate.ec.europa.eu/europeaid/online-services/index.cfm?do=publi.welcome>³.

1.3. ГЕНЕРАЛЬНІ ДИРЕКТОРАТИ ТА НАДАННЯ ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ

У цьому розділі подається коротка інформація про декілька департаментів Європейської Комісії (відомих як Генеральний директорат), що займаються різними аспектами зовнішнього фінансування. Також розповідається про EuropeAid, що займається управлінням більшості проектів.

Генеральний директорат міжнародної технічної допомоги – EUROPEAID

Створений у січні 2001р. Генеральний директорат міжнародної технічної допомоги був покликаний відокремити політичні та стратегічні питання від питань підготовки та реалізації проектів. Одним із його постулатів є: “Європейська солідарність задля більш справедливого та заможного світу”. З цих пір Генеральний директор із зовнішніх відносин та розвитку (RELEX) відповідає за багаторічне програмування, а EuropeAid за решту проектного циклу. EuropeAid впроваджує в дію зовнішні інструменти Європейської Комісії, що фінансуються з бюджету Європейської Комісії та Європейського фонду розвитку (ЄФР), управляючи усіма фазами проектного циклу 80% програм з надання допомоги ЄС (у країнах Африки, Карибського регіону, басейну Тихого Океану, Середземномор’я, Західних Балкан, колишнього СРСР, Азії, Латинської Америки) та більше 80% річного бюджету ЄС, що виділяється на зовнішню допомогу.

Комісар Беніта Ферреро-Вальднер (представник Генерального директорату із зовнішніх відносин) виконує роль Голови Директорату, а комісар Луї Мішель (представник Генерального директорату з розвитку)

---

³ До жовтня 2008 року адреса сайту була <http://ec.europa.eu/europeaid/cgi/frame12.pl>

– виконавчого директора EuropeAid.

Контакти: Mr. Koos RICHELLE
Director General
European Commission
EuropeAid Co-operation Office
B - 1049 Brussels
Belgium
Tel.: +32 2 2963638 / +32 2 2987533
EUROPEAID-info@ec.europa.eu

Веб-сайт: <http://ec.europa.eu/europeaid>

Генеральний директорат з питань зовнішніх відносин – RELEX

Генеральний директорат з питань зовнішніх відносин відповідає за зв'язки із країнами, що не належать до зони ЄС, та міжнародними організаціями, такими як ООН. Він також несе відповідальність за адміністрування більше 120 делегацій Європейської Комісії в третій країнах. Комісар з питань зовнішніх відносин – пані Беніта Ферреро-Вальднер є ключовим представником Комісії у контактах з Високим представником з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки, а також із Радою ЄС із загальних питань. Опис обов'язків Генерального директорату можна знайти в мережі Інтернет за адресою: http://europa.eu.int/comm/dgs/external_relations/index_en.htm

Генеральний директорат з питань розвитку

Генеральний директорат з питань розвитку працює у тісній співпраці із ГД зовнішніх зносин, EuropeAid та ЕСНО (див. нижче). Комісаром з питань розвитку та ЕСНО є пан Луї Мішель. Головна мета директорату – фінансово підтримати розвиток африканських, карибських та тихоокеанських країн (АКТ) та заморських країні територій (ЗКТ). Європейський фонд розвитку (ЄФР) засновано завдяки прямим внескам країн-членів. Детальнішу інформацію про ГД з питань розвитку можна знайти в мережі Інтернет за адресою:

http://ec.europa.eu/development/index_en.htm

Контакти: Unit A1 – Forward looking studies and policy coherence
Head of Unit
Ms. Françoise MOREAU
DG Development
B-1049 Brussels BELGIUM
Tel.: +32 2 299 0772, Fax +32 2 299 2915
development@ec.europa.eu
Mr. P BANGMA (International Coordination Officer – NGO
liaison)
Unit 2: EU and ACP Institutional relations and civil society
DG Development
B-1049 Brussels BELGIUM
Tel.: +32 2 296 6052, Fax +32 2 299 3206
development@ec.europa.eu

Бюро гуманітарної допомоги Європейської Комісії - ЕСНО

Мета ЕСНО, який було створено в 1992 р., - надавати невідкладну гуманітарну допомогу у відповідь на природні катастрофи та збройні конфлікти в країнах-не членах ЄС. ЕСНО працює на основі Рамкових договорів про партнерство із гуманітарними НУО та міжнародними організаціями, а також на основі фінансових та адміністративних рамок договорів з агенціями ООН. Застосування Рамкового договору про партнерство розпочалося з 1 січня 2004р. з метою спрощення адміністративних процедур, пов'язаних із фінансуванням ЕСНО, та оптимізації впровадження і підбиття підсумків гуманітарної допомоги, фінансованої Єврокомісією. ЕСНО підписав новий формат договору про партнерство із 130 НУО. Для того, щоб стати партнером ЕСНО, НУО має подати письмовий запит, підкріплений великою кількістю документів, що описують її досвід. Після цього ЕСНО проведе оцінку та вирішить, чи може НУО стати його партнером. Іноді НУО, що не уклали договору, мають право подавати проектні пропозиції, якщо жодна з пропозицій від партнерських організацій не відповідає потребам певного сектору чи області.

ЕСНО фінансується з бюджету Комісії на гуманітарну допомогу на ос-

нові Статті 23 та Європейським фондом розвитку. Окрім фінансування гуманітарної допомоги ECHO також несе відповідальність за фінансування тренінгових програм, інформаційних кампаній із підвищення обізнаності громадян у сфері гуманітарної допомоги. Для отримання додаткової інформації, будь ласка, відвідайте http://ec.europa.eu/echo/index_en.htm.

Контакти: ECHO A5 - Information and communication
Mr. Simon Anthony HORNER (Head of Unit)
Tel.: +32 299 2996
echo-info@ec.europa.eu

ECHO A2 - Central and Eastern European Countries, NIS,
Mediterranean countries and Middle East
Mr. Jean-Claude HEYRAUD (Head of Unit)
Tel.: +32 2 296 9471
jean-claude.heyraud@ec.europa.eu

ECHO 01 - Policy affairs, Strategy, Evaluation
Mr. Johannes LUCHNER (Head of Unit)
Tel.: +32 2 296 8811
johannes.luchner@ec.europa.eu

Представництва Європейської Комісії

Європейська Комісія має представництва та офіси в країнах усього світу, які сьогодні, як ніколи, відіграють важливу роль у впровадженні зовнішньої політики ЄС та наданні зовнішньої допомоги. На даному етапі вони тісно займаються питаннями програмування, часто управляють проектами від початку до кінця у співпраці з EuropeAid та органами влади країни, в якій впроваджується проект. Шукаючи можливості фінансування, ви часто зав'язуватимете контакти не з Брюсселем, а з представництвами. Зазвичай, вони є кращими джерелами інформації, ніж Генеральні директорати. Перелік представництв Комісії ви знайдете за адресою:

http://ec.europa.eu/comm/external_relations/delegations/intro/web.htm

Контакти:

**Представництво Європейської Комісії в Україні та
Беларусі**

вул. Круглоуніверситетська, 10, Київ, 01024 Україна

Тел.: +380 (44) 390 8010

Факс: +380 (44) 253 4547

Ел.пошта: delegation-ukraine@ec.europa.eu;

delegation-ukraine-press@ec.europa.eu

Веб-сайт: <http://www.delukr.ec.europa.eu>

**Програми зовнішньої допомоги ЄС Україні та Бела-
русі – Відділ співпраці / Відділ контрактів та фінан-
сів**

вул. Круглоуніверситетська, 4-Б, Київ, 01024 Україна

Тел.: +380 (44) 390 8010

Факс: +380 (44) 253 4547

РОЗДІЛ 2. НОВІ ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ НА 2007-2013 рр.

СТРУКТУРА ФІНАНСУВАННЯ

Фінансова перспектива Європейської Комісії – це документ, що описує менеджмент системи фінансування Європейського Союзу. Документ розроблено для надання допомоги бізнесу та громадам по всій Європі, включаючи 27 країн-членів ЄС.

Новий Рамковий документ з фінансування (Financial Framework) забезпечує фінансові засоби, необхідні для ефективного та рівномірного реагування на майбутні внутрішні та зовнішні виклики, включаючи ті з них, що є наслідком різного рівня розвитку в розширеному Союзі. Документ передбачає докладання зусиль для встановлення бюджетної дисципліни в усіх політичних сферах в контексті загальної консолідації бюджету в країнах-членах ЄС. Згідно з Лісабонським договором, політика ЄС має відповідати принципам субсидіарності, пропорційності та солідарності. З іншого боку, нова багаторічна фінансова перспектива може щороку адаптуватись для врахування рівнів валового національного продукту та цін.

Діюча Фінансова перспектива охоплює сім років – з 2007 року до 2013 року і стосується всього ЄС, тобто всіх 27 країн-членів.

Структурний підхід до фінансування ЄС має на меті зменшити невідповідності в розвитку та сприяти економічній і соціальній згуртованості в Європейському Союзі. У цьому розділі подано інформацію про програми фінансування ЄС на фінансовий період 2007-2013рр. у п'яти категоріях. На період 2007-2013 рр. інструменти фінансування цілей були затверджені 5-ма постановами Ради ЄС та Європейського парламенту:

- **Передвступна допомога:** ЄС надає фінансування країнам-кандидатам та потенційним кандидатам для підтримки їхніх зусиль щодо впровадження політичних, економічних та інституційних реформ. Сюди належить широкий спектр фінансової підтримки різних проектів у сфері сільського господарства, довкілля, транспорту, інформаційних технологій, людських прав, громадянського суспільства, медіа тощо.

Фінансування доступне через Інструмент підтримки майбутніх членів (IPA).

- **Зовнішня допомога:** зовнішня допомога ЄС спрямована на країни, що не є членами Союзу, її метою є підтримка різноманітних реформ, політичної та економічної стабільності, а також країн і регіонів, що перебувають у кризі. Фінансування доступне через такі інструменти: Інструмент співпраці з індустріальними країнами, Фінансовий інструмент розвитку демократії та прав людини у всьому світі (ICIC), Європейський інструмент сусідства та партнерства (ENPI), Інструменти стабільності, гуманітарної допомоги, Європейський фонд розвитку та Макрофінансову допомогу.

- **Регіональна допомога:** під регіональною допомогою мається на увазі більша частина витрат та фінансування регіонального розвитку країн-членів для досягнення економічного та соціального процвітання та зменшення різниці в розвитку між регіонами. Фінансування доступне через такі інструменти: Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Європейський соціальний фонд та Фонд згуртування.

- **Природні ресурси:** природні ресурси охоплюють декілька можливостей фінансування у сфері сільського господарства, сільського розвитку, навколишнього середовища та рибальства. Фінансування доступне через декілька інструментів, а саме через: Європейський сільськогосподарський фонд гарантій, Європейський сільськогосподарський фонд регіонального розвитку, Європейський фонд рибальства (EFF), LIFE + Фінансовий інструмент для захисту довкілля.

- **Програми ЄС:** так звані Програми спільноти – ЄС надає фінансову допомогу через ряд програм ЄС у різноманітних сферах, серед яких: дослідження, конкурентноздатність та інновації, ЗМІ, освіта, охорона здоров'я, молодь, культура тощо. Участь можуть брати різні організації, структури та компанії з усіх країн-членів, а також з країн, які не є членами ЄС на основі їхніх договорів з ЄС. Фінансування доступне через такі інструменти та програми: Фінансовий інструмент цивільного захисту, Сьому рамкову програму, Програму підтримки конкурентноздатності та інновацій економіки і Культурну програму.

2.2. ФІНАНСОВА ПЕРСПЕКТИВА

Рамковий фінансовий документ (The Financial Framework) – це багаторічний план витрат, що перекладає політичні пріоритети ЄС у вигляді фінансів. Він встановлює обмеження витрат Європейського Союзу на певний період і таким чином впроваджує бюджетну дисципліну. Фінансовий план встановлює річні максимальні суми зобов'язань для головних категорій витрат та загальну межу платежів. На основі пропозиції Європейської Комісії Європейська Рада одностайно підтримує фінансовий план. Цей документ – основа для проведення переговорів між Європейським Парламентом, Радою та Комісією. Коли три інституції доходять згоди щодо плану, переговори щодо фінансування різних секторів завершуються.

Пріоритети Рамкового фінансового документу на 2007-2013 рр.: Підтримка сталого розвитку. Заповнення внутрішнього ринку та мобілізація різноманітних видів політики (економічної, соціальної, захисту довкілля). Сюди також відносяться такі цілі як конкурентноздатність, згуртованість, захист природних ресурсів та управління ними.

Наповнити змістом поняття Європейського громадянства, реалізувати сфери свободи, справедливості та безпеки, а також забезпечуючи доступ до основних груп товарів та послуг; Утвердження ролі Європи як глобального гравця.

2.3. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС

Процес прийняття бюджету передбачає, що Європейська Комісія готує проект бюджету і подає його до Європейської Ради в квітні чи на початку травня. Орган влади, що відповідає за бюджет (Рада та Парламент) доповнює та затверджує його. У разі виникнення неузгодженостей між двома інституціями до кінця року або відхилення проекту Парламентом, застосовується так звана система однієї дванадцятої⁴, доки не досягається згода.

---

⁴ Система однієї дванадцятої (the provisional twelfth system) застосовується у випадку, коли Парламент відхиляє бюджет і процедура розгляду повинна розпочатися знову. У такому випадку ЄС буде фінансуватися на основі щомісячних асигнувань у розмірі 1/12 бюджету минулого року (прим. перекл.).

Бюджет ЄС фінансує діяльність та проекти тих сфер політики, в яких усі члени ЄС погодились брати участь на європейському рівні. Європейський Парламент затвердив бюджет ЄС на 2008р. 18 грудня 2007р. Більша частина бюджету ЄС – 45% усіх витрат – призначена для економічного розвитку та згуртування ЄС-27. Збільшення витрат на конкурентноздатність свідчить про прагнення Європи до процвітання в умовах постійно еволюціонуючої глобальної економіки. ЄС також забезпечує стабільну підтримку фермерства: сільське господарство і надалі отримуватиме більше 40% коштів ЄС.

Бюджет ЄС 2008 в цифрах

Очікувані витрати на сфері політики ЄС (млрд. Євро)	Бюджет Зміни, порівняно з 2007	
	2008	рівняно з 2007
Сталий розвиток	58	5,7 %
Конкурентноздатність	11,1	18,4 %
Згуртування	46,9	3,1%
Природні ресурси	55,0	-1,5%
Свобода, безпека та справедливість (включаючи основні права та справедливість, безпеку та свободи, міграційні потоки)	0,7	16,7%
Громадянство (включаючи культуру, ЗМІ, здоров'я, захист прав споживачів)	0,6	14,7%⁵
ЄС як глобальний гравець	7,3⁶	7,3%
Адміністративні витрати	7,3	4,4%
Компенсації новим членам ЄС⁷	0,2	-53,5%
ВСЬОГО	129,1	2,2%

http://ec.europa.eu/budget/budget_glance/what_for_en.htm

http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/current_year_en.htm

⁵ Без урахування суми, отриманої в 2007 р. від Фонду солідарності та коштів для адаптації Болгарії і Румунії

⁶ Включно з резервом для надзвичайних ситуацій

⁷ Суми, визначені договорами про вступ до ЄС

РОЗДІЛ 3.

ЄС ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ГРАВЕЦЬ – ЗОВНІШНЄ ФІНАНСУВАННЯ ЄС

Розділ **Європейський Союз як глобальний партнер** акцентує увагу не лише на економічній та політичній сферах діяльності ЄС, але й на просуванні ідей стабільності, попередження конфліктів та управління кризами. Як учасник сталого розвитку, ЄС бореться із бідністю, намагається реалізувати цілі тисячоліття, визначені ООН, та підтримує спільні положення, що нададуть багатостороннім переговорам послідовності. Як глобальний гравець ЄС працює заради ефективної взаємодії та безпеки в регіоні.

3.1. НОВА СТРУКТУРА ЗОВНІШНЬОЇ ДОПОМОГИ ЄС

Нова структура стосується усіх аспектів програм зовнішньої допомоги, включаючи передвступні інструменти, включення Європейського фонду розвитку (ЄФР) та поточних резервів, асигнованих на допомогу в разі виникнення надзвичайних ситуацій і гарантування позик.

Інструмент зовнішньої фінансової допомоги – це новий підхід до планування та надання допомоги. Його було створено для підвищення ефективності зовнішньої допомоги ЄС. Нові інструменти зовнішньої допомоги такі:

- Інструмент передвступної допомоги (Instrument for Pre-Accession Countries – IPA) – це допомога країнам-кандидатам та потенційним кандидатам на вступ до ЄС, що надаватиметься протягом 2007-2013 рр.
- Європейський інструмент сусідства та партнерства⁸ (European Neighbourhood and Partnership Instrument – ENPI) – інструмент, що визначає умови фінансування програм, що стосуються країн, які є сусідами ЄС зі сходу та півдня (Азербайджан, Алжир, Білорусь, Вірменія, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Молдова, Палестинська ав-

---

⁸ Для України частіше вживається термін «Європейський механізм сусідства» - ЄМС (прим. перекл.)

тономія, Сирія, Туніс та Україна).

- Інструмент розвитку та співпраці (Development Cooperation Instrument – DCI). Географічно цей інструмент стосується країн, що розвиваються, у Латинській Америці, Азії (включно із Центральною Азією) та Південно-Африканській республіці.
- Інструмент співробітництва з індустріальними та іншими розвиненими країнами і територіями – ЄС погодився зміцнити зв'язки із цими країнами та співпрацювати з ними у сферах спільних інтересів через різноманітні двосторонні інструменти, такі як договори, декларації, плани дій та інші подібні документи, що переважно охоплюють Північну Америку, Східну Азію, Австралію, південно-східну Азію та регіон Затоки.
- Інструмент стабільності – це інструмент, покликаний долати кризи та нестабільність у третій країнах й урегулювати транскордонні виклики, до яких відносяться питання ядерної безпеки та непоширення ядерної зброї, боротьба із торгівлею людьми, організованою злочинністю та тероризмом.
- Інструмент співпраці заради ядерної безпеки – це підхід до ядерної безпеки через «м'яку» допомогу, що поширюється на країни третього світу та колишнього Радянського Союзу.
- Інструмент з демократії та прав людини у всьому світі – це політичний діалог із країнами третього світу, який здійснюється через співпрацю у питаннях розвитку та допомоги чи через участь у багатосторонніх форумах.
- Інструмент тематичних програм є додатковим і доповнює географічні програми, що є первинними у процесі взаємодії ЄС із третіми країнами.

3.2. ПОРАДИ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ВІД ПРОГРАМ ЗОВНІШНЬОЇ ДОПОМОГИ ЄС

• **Правильно визначте можливості фінансування**

По-перше, регулярно **відслідкуйте інформацію** на веб-сайті EuroreAid (http://ec.europa.eu/euroreaid/index_en.htm), що є центральним джерелом інформації про програми зовнішньої допомоги. На веб-сайті розміщено усі деталі щодо процедури контрактів та зразки усіх необхідних документів: аплікаційні форми, шаблони договорів, оголошення про закупівлі та тендери, оголошення про конкурси тощо. Будь-яка зацікавлена організація може одразу завантажити ці документи. Окрім того, регулярно відвідуючи сайти EuroreAid та Представництва Європейської Комісії в Україні, Ви зможете легко ознайомитись із місцевими конкурсами.

• **Переконайтесь, що Ви маєте час, необхідні засоби та навички підготовки проектів**

Підготовка проектної пропозиції чи пропозиції на тендер залежно від об'ємів може бути постійною роботою одного працівника протягом місяця. Це також потребуватиме довготривалих переговорів з партнерами щодо їхньої ролі у проекті та бюджету. Можливо, не варто починати готувати пропозицію, якщо Ви не високо оцінюєте власні шанси на успіх.

Виділіть достатньо часу – наприклад, Вам може знадобитись цілий день для розкладання документів у правильні конверти, перед тим як їх відсилати.

Оскільки Ваші проекти здебільшого стосуватимуться зовнішньої допомоги ЄС, Ви повинні знати які підходи та інструменти ЄС щодо підготовки та менеджменту проектів, зокрема: менеджмент проектного циклу (МПЦ) та підхід на основі логічної схеми. Ці інструменти використовуються Комісією при підготовці та оцінці проектів.

Ви повинні мати уявлення про те, як проекти відбиратимуться для фінансування, для того, щоб знати, що включати у свою проектну пропозицію. Ви також повинні знати, що включати до бюджету та докласти усіх зусиль, щоб не переоцінити чи недооцінити витрати.

Підготуйте бюджет у форматі відповідно до вимог.

• Розробіть чітку систему документації

Щоб зробити це, Вам потрібно:

- Зберігати усі важливі документи. Буде необхідно зберігати акти, рахунки-фактури від постачальників у стані, придатному для аудиторської перевірки - як в письмовій, так і в електронній формі. Перед отриманням останнього переказу коштів, необхідно подавати фінансовий звіт, що містить перелік усіх витрат.
- Візьміть за правило не змінювати бюджет. Якщо зміна необхідна і стосується самої природи проекту, перед її впровадженням потрібно отримати дозвіл Європейської Комісії. Якщо зміна полягає у простому перерозподілі коштів між розділами бюджету і не передбачає більш ніж 10% підвищення суми певного розділу, вона може бути впроваджена, однак, Європейська Комісія має бути повідомлена про це якнайшвидше.

• Виконуйте вимоги щодо звітування

Якщо Ваш проект буде відібрано, Вам доведеться регулярно подавати звіти Комісії:

- *Звіт про виконання проекту.* В залежності від типу та тривалості проекту від Вас вимагатиметься подання звітів щотижня, щомісяця, щоквартально чи кожні півроку. Зазвичай, звіт повинен подаватися мовою, на якій було підписано договір, обсягом до шести сторінок.
- *Проміжний звіт* має подаватися після виконання половини проекту. Якщо не має спеціальних вимог, у звіті в розповідній формі описуються події, що відбулися, висловлюються плани щодо майбутньої реалізації проекту та ролі в цьому процесі партнерів за проектом. Додайте невеликий розділ з оцінки проекту, в якому слід перерахувати всі проблеми, пов'язані із впровадженням проекту; слабкі та сильні сторони проекту; і ступінь досягнення цілей проекту. Від Вас очікуватиметься подання супровідної документації та прикладів. На цьому етапі у Вас також буде можливість висловити пропозиції.
- *Фінальний звіт.* На завершальному етапі проекту Ви маєте підготувати остаточний звіт. Як правило, звіт не повинен перевищувати 20 сторінок та має подаватися у трьох екземпля-

рах. Звіт повинен розповідати про діяльність та перерахувати отримані результати. В частину звіту, що стосується оцінки впровадження проекту, Ви можете включити пропозиції на майбутнє. Якщо ви посилаєтесь на певні документи, їх можна включити до фінального звіту як додатки. До документів, що можуть бути включені як додатки, належать: програми, доповіді, списки учасників, статистичні дані щодо кількості та типів матеріалів, які було виготовлено, напр., документація, відео, програмне забезпечення, а також пояснення, хто їх отримав. Також слід додавати копії усіх прес-релізів.

- *Фінансові звіти* – перед здійсненням останнього траншу, Ви повинні надати повний перевірений фінансовий звіт, зазвичай, в трьох екземплярах до дати, вказаної в договорі. У більшості випадків кінцевий термін подання звіту – три місяці після закінчення дії проекту. До звіту слід додавати усі акти, рахунки-фактури тощо. Фінальний фінансовий звіт повинен бути максимально наближений до оригінального бюджету. Будь-які значні невідповідності вимагають надання пояснень. Слід забезпечити прозору аудиторську перевірку самого звіту та первинної документації. Зверніть увагу, що фінансовий звіт має бути підписаний людиною, яка поставила свій підпис на договорі. До свого фінансового звіту Ви повинні додати лист із проханням на отримання остаточного платежу та свої банківські реквізити. У своєму листі, можливо, Вам буде необхідно вказати, чи отримали Ви якісь переваги від допомоги Комісії.

Після затвердження фінального описового та фінансового звітів, оплата повинна надійти впродовж 60 днів. Однак, як показує досвід, платежі можуть затримуватись, що, в свою чергу, може привести до проблем з фінансування для Вашої організації. Будьте готові до використання можливих резервів чи навіть до отримання банківського кредиту. Не завадить також вивчити інші можливості фінансування, такі як низькопроцентні позики соціальних та кооперативних банків чи створення фонду гарантування з іншими НУО.

3.3. ПОРАДИ З ЛОБІЮВАННЯ – ЯК ЗНАЙТИ ПІДХІД ДО ІНСТИТУЦІЙ ЄС

У 2007 Європейський Союз святкував 50 річницю Римського договору – гарна нагода поглянути на стратегію розвитку ЄС: що було досягнуто, а що ні? Що змінилось за ці роки і як нам рухатись далі? У третьому секторі існує тенденція до оголошення лобіювання комерційною діяльністю та відмови брати в ньому участь. Однак, краще було б реформувати процес лобіювання зсередини через залучення більшої кількості учасників від НУО, оскільки кращий баланс суспільних інтересів зможе покращити якість прийняття рішень та забезпечити більш потужне лобі. Однак цього ніколи не буде достатньо для створення рівних можливостей для всіх, необхідно вживати інших засобів.

Далі надається детальна інформація про необхідні реформи:

- Лобіювання не повинне ставати єдиним каналом впливу на інституції ЄС. Його доцільність завжди слід зважувати на основі консультаційних процесів, оцінки впливу, опитувань, громадської думки та скарг, а також інших джерел дослідження.
- Зміцнення та розширення процесу консультацій вимагає надання права голосу тим, хто не має ресурсів для проходження усіх ступенів процесу прийняття рішень. Ті, від кого залежить прийняття рішень, повинні дотримуватись мінімальних стандартів Комісії з проведення консультацій та лобіювання для врахування менш організованих інтересів.
- В однаковій мірі важливо дбати про інтереси аутсайдерів, меншості та “мовчазної більшості”. Якщо представники влади стверджують “ми провели консультації із громадянським суспільством”, існує реальна загроза виникнення ілюзії врахування усіх суспільних інтересів. Обов’язком законодавців має стати спостереження за тими членами суспільства, що не беруть участі у лобіюванні та консультаціях, і врахування їхніх інтересів.

У цьому сенсі НУО не лише мають право та зобов’язані лобіювати, але також повинні брати участь у контр-лобіюванні, попереджаючи не-

безпеки, що очікують на демократичні процеси, якщо не буде збалансовано та враховано інші форми взаємодії. Компанія чи союз, що знаходиться перед загрозою закриття через нові правила ЄС, має таке ж право на участь в лобіюванні, як і її конкуренти, що можуть завоювати нові ринки.

12 Порад для майбутнього успішного лобіста

Європейське лобі приносить результати. Голосування в Європейському Парламенті чи Раді Міністрів може змінюватись в такі способи, що є неприпустимими в національних органах законодавчої влади, де сувору дисципліну підтримує уряд, який контролює більшість. Близько 15 000 лобістів по всій Європі не можуть марнувати свій час. Інституції ЄС, у порівнянні зі своїми еквівалентами на національних рівнях, - більш гнучкі та відкриті, хоча доступ до них є не завжди рівним для усіх. НУО мають надзвичайно добрі стосунки з членами Європейського Парламенту та Комісії. Двері ЄС відчинені, в тому числі для обговорень, це означає, що ЄС надає можливості, які можна отримати через наполегливість та чіткість своїх позицій. Таким чином, необхідні інвестиції, про які йтиметься далі.

• Знайдіть гарного лобіста

Гарного лобіста знайти нелегко, оскільки людина, що на папері має усі необхідні кваліфікації, може мати труднощі при роботі в неструктурованому європейському лобістському середовищі. Гарний лобіст повинен мати хороші навички адвокати. Це означає вміння проводити опитування, підбивати підсумки, організовувати виконання завдань таким чином, щоб презентації та усі наступні кроки були структуровані. Навіть більше, гарний лобіст повинен проявляти достатньо наполегливості для тривалої роботи, вміння управляти власними емоціями, гарні манери та ввічливе ставлення до інших. Наприклад, поганою ідеєю є переривання розмов інших людей, прихід на зустріч без попередньої домовленості чи намагання зашкодити голосуванню члена Європейського Парламенту на пленарному засіданні.

Навіщо вимагати від лобіста кваліфікацій? Тому, що дослідження свідчать про більшу успішність кампаній із залученням до всіх процесів прийняття рішень людей, що відповідають за лобіювання.

• **Узгодьте Вашу стратегію з тим, чого можна реально досягти через ЄС**

Надзвичайно важливо усвідомлювати, що відноситься до “компетенції ЄС” та на якій юридичній основі і, відповідно до цього, розробити Вашу стратегію. Найсильніші компетенції мають місце, якщо вони виникли шляхом переходу від економічних засад та внутрішнього ринку до сфер захисту споживачів та навколишнього середовища, вільного пересування людей і відсутності дискримінації, що, як правило, є результатом рішень Європейського Суду чи інтерпретації оригінальних статей Договору для приведення їх у відповідність із сучасними суспільними реаліями. В залежності від сфери діяльності, часто НУО стикаються із великими проблемами при намаганні донести своє повідомлення для його реалізації ЄС і, таким чином, наштовхуються на відсутність розуміння з боку офіційних представників ЄС. Тому вони мусять змінювати свої стратегії, доводити їхній зв’язок, наприклад, із внутрішнім ринком та вільним пересуванням осіб, і демонструвати, як їхні вимоги можуть реалізуватися. Вимоги до незаконотворчої діяльності не такі суворі. Багато проектів ЄС та програм реформування, що впроваджуються в державах, що вступають до ЄС чи межують із ним, часто торкаються набагато ширшого спектру внутрішньополітичного життя держави, ніж це визначено компетенцією ЄС як законодавця (тобто йдеться про права людини, контроль за судовою владою чи забезпечення її незалежності). Однак, як правило, слід розробляти стратегію з метою досягнення більш вузьких цілей ЄС, яка працюватиме краще, ніж ширша і всеохоплююча стратегія.

• **Створіть європейську асоціацію чи мережу для співпраці з інституціями ЄС на всій його території**

Із розширенням кількості лобістів та озвучених прохань, європейські асоціації отримали статус більш привілейованих партнерів інституцій ЄС. Зі зростанням конкуренції у сфері завоювання уваги ЄС, представники Комісії та члени Європейського Парламенту демонструють своєю діяльністю більшу вибірковість при проведенні політики відкритих дверей, надаючи перевагу тим, кого вони знають і кому довіряють, а також, якщо можливо, представництвам, що виступають від імені декількох країн-членів. Адвокаси на загальноєвропейському рівні необхідно підстраховувати активною діяльністю на національному рівні принаймні у двох третях країн-членів, із новими членами включно, які ще не достатньо представлені в Європейських мережевих організа-

ціях.

• **Беріть участь у консультаціях ЄС**

Дуже важливо, щоб Європейська асоціація чи мережа, членом якої є Ваша організація, брала участь в офіційних консультаціях, що проводяться Європейською Комісією у рамках проекту “Ваш голос в Європі”. Їхня значимість варіюється. Це може бути короткий, швидше формальний процес, від якого Європейська Комісія багато не очікує, оскільки заздалегідь визначила свій підхід. Однак брати участь необхідно, оскільки саме про це Вашу делегацію одразу запитують про прибутті на переговори. Якщо Ви не звернули уваги на процес консультацій, це може бути використано проти Вас.

• **Підтримуйте лобіювання фактами з усього Союзу**

Надання об’єктивних, надійних та детально вивчених фактів з усього Європейського Союзу – ключ до успішного лобіювання, який виокремить ваше лобі з-поміж інших, що оперують лише власними прагненнями. Законодавці ЄС мають відносно широкий світогляд, і їх можливо переконати аргументами, що підкріплені фактами. Як правило, їх важче, ніж національних законодавців, вразити просто Вашою позицією як організації. Тенденція до риторичності, дотримання процедур та абстрактності програмних документів означає, що документи, в яких подаються реальні історії, факти та цифри буде прочитано з більшою зацікавленістю. Тобто необхідно використовувати факти, що продемонструють очікуваний вплив від певної діяльності: опитування чи більш кількісні способи оцінки поглядів громадян через використання європейських порівняльних тестів та оглядів. НУО розмежовують свою діяльність по наданню послуг та свої функції адвокати: для ефективного Європейського лобіювання ці функції повинні здійснюватись одночасно. Наприклад, Комісія сама визнає, що НУО потребують більшого доступу до наукових досліджень для підтримки своєї ролі з адвокати, тому вона запровадила “інструмент для громадянського суспільства” в Європейську рамкову програму дослідження та розвитку. Альянси НУО та науковців можуть бути ефективними в таких умовах. Європейські дослідження також можуть бути корисними і вдома при поясненні уряду його сильних та слабких позицій у порівнянні з іншим європейськими сусідами.

- **Долучайтесь на ранніх стадіях та залишайтеся до кінця**

Перевага залучення на ранніх етапах полягає в тому, що на початку процесу представлено дуже мало інтересів інших людей, підрозділів, комітетів тощо. Однак із розробкою проблеми інституціями ЄС, до неї долучається більше осіб, що призводить до зростання конкуренції за увагу. Як уже зазначалося, це не завжди можливо, хоча б через обмежені ресурси. Окрім цього, труднощі пов'язані з етапом процесу прийняття рішень, на якому головні протагоністи зустрічаються в неофіційній обстановці для підготовки спільних документів, або під час процедури подолання протиріч між Радою та Європейським Парламентом, коли рішення є особливо незрозумілими та не передбачуваними. Складний процес прийняття спільних рішень змусив три інституції укласти договір щодо розгляду питань пакетом до першого читання в Парламенті. Це гарна технологія економії часу, яка часто досягається за рахунок втрати прозорості.

- **Більше використовуйте процедури оскарження рішень ЄС для підтримки Вашої справи**

Представники деяких європейських асоціацій, що регулярно контактують із інституціями ЄС, можуть посперечатися з приводу доцільності використання офіційних каналів оскарження, надаючи перевагу неформальним проханням як основі плідної співпраці. Це справді може бути корисним, але про свої наміри треба повідомити хоча б своїх постійних партнерів, замість того, щоб діяти за їхніми спинами. З іншого боку, громадяни та громадянське суспільство не достатньою мірою використовують офіційні можливості доступу до документів.

- **Формуйте альянси, будуйте коаліції**

В умовах зростаючої конкуренції за увагу, а також для створення противаги більш потужним лобі, особливого значення набуває створення коаліцій. Сама суть питань загальної політики, що стосується декількох різних секторів, напр., дебати з приводу майбутнього бюджету, реформування Договору, політика співпраці ЄС із громадянами, свідчить про бажаність коаліцій. Їх не завжди легко створити, оскільки до процесу можуть залучатися організації із різним юридичним статусом: НУО, наукові центри, спеціалісти з комунікацій. Для інших комплексних питань, до яких відносяться питання зміни клімату, міграційної політики, згуртування ЄС чи політики сусідства, створення мереж та

коаліцій є обов'язковою вимогою.

• **Гучно заявляйте про себе, щоб Вас почули та побачили**

Згадані вище фактори підвищення конкуренції за отримання уваги інституцій ЄС у комплексі із недавнім перенасиченням порядку денного вказують на зростаючу необхідність привертання до себе уваги населення та ЗМІ. З іншого боку, інші групи також намагаються привернути увагу до себе. Брифінги, публічні зустрічі, візуальні маніпуляційні технології, виставки чи рекламні повідомлення стали настільки звичною справою, що їх легко не помітити, якщо вони не підкріплені оригінальним повідомленням.

• **Шукайте ресурси для ефективного лобіювання**

НУО часто вважають, що підприємства, які залучають консультантів та економістів, мають необмежені ресурси для лобіювання. Це неправда, хіба що ринки можуть знаходитись під негативним чи позитивним впливом певного регулятивного стандарту. Важко узгодити розпорошені інтереси, що співпадають лише частково, чи кампанії, спрямовані на захист загальних інтересів певних людей із фінансами, що виділяються на задоволення більш конкретних інтересів. Натомість індустріальні лобі жаліються, що НУО несправедливо мають переваги в отриманні грантів чи субсидій, що також не зовсім правда. Все частіше гранти надаються на програмну діяльність, вони не є грошима для лобіювання. Для всіх лобі ресурси – це проблема, особливо, якщо взяти до уваги вимоги раннього залучення до процесу прийняття рішень ЄС та закріплення в ньому до кінця.

• **Розробіть стратегію гри**

Необхідно розробити план гри, щоб знайти компроміс між потребою покрити усі етапи процесу прийняття рішень та наявними ресурсами. Спільне використання коштів через розбудову коаліції може допомогти досягнути цього балансу. Як уже говорилося, цей план повинен розпочинатися з критичної оцінки прагнень у порівнянні з досяжними цілями та визначенням можливостей маневрування. Цей підхід також є необхідним для нейтралізації тенденції до звуження своїх контактів виключно із законодавцями та можновладцями, які є нашими вірними союзниками і ймовірними прихильниками нашої справи, та нехтування позицією тих, хто ще не визначився чи має вороже ставлення

до нас.

• Здійснюйте оцінку вашої лобістської діяльності

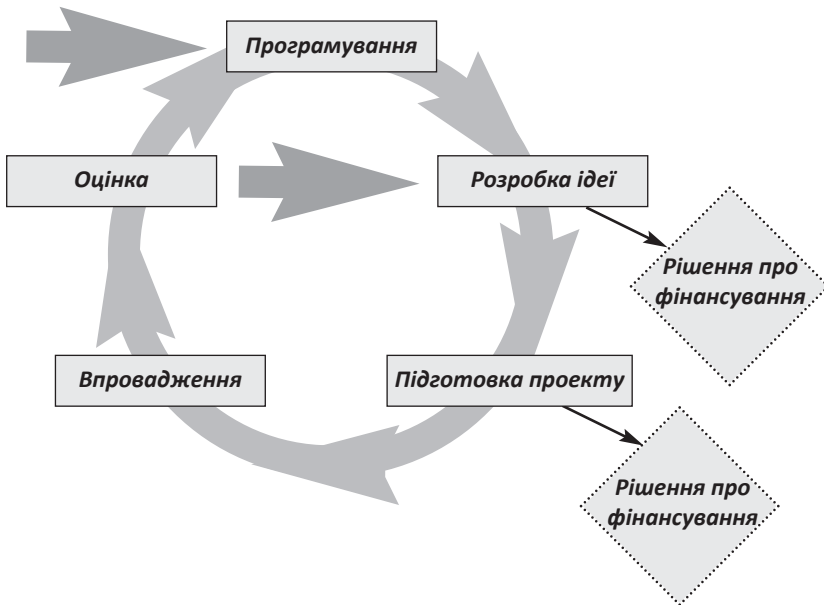
Оскільки процес лобіювання стає все більш непередбачуваним і надто перенасиченим, посилюється потреба створення чіткої стратегії та вироблення системи оцінки із самого початку. У деяких випадках результати лобіювання можуть бути досить суттєвими. Але їх дуже рідко вимірюють. Рідко перевіряють, які зміни були прийняті, а які ні. Можливо, стратегія була не реалістичною із самого початку чи погано впроваджена потім – ця інформація може виявитись корисною для уникнення подібних помилок наступного разу.

3.4. МЕНЕДЖМЕНТ ПРОЕКТНОГО ЦИКЛУ (МПЦ)

Менеджмент проектного циклу (МПЦ) – це набір інструментів для розробки проектів та управління ними, покликаний вдосконалити якість цих процесів і таким чином підвищувати ефективність допомоги. Цей інструмент здебільшого використовується для ефективного впровадження зовнішньої допомоги ЄС. МПЦ допомагає забезпечити:

- Підтримку проектами основних цілей та задач політики ЄС і розвитку партнерства.
- Відповідність проектів затвердженій стратегії та реальним проблемам цільових груп/ бенефіціарів.
- Реалістичність проектів, що передбачає реальність досягнення цілей з урахуванням обмежень оточуючого середовища та спроможностей виконавчих агенцій.
- Стійкість результатів проекту.

Проектний цикл ЄС має 5 основних фаз, як показано нижче.

Вам може бути корисним довідник з менеджменту проектів, розроблений EuropeAid для органів державної влади, представництв чи інших менеджерів проектів, напр. НУО. Електронна версія видання розміщена на сайті Євро комісії за адресою:

http://ec.europa.eu/europeaid/multimedia/publications/documents/tools/europeaid_adm_pcm_guidelines_2004_en.pdf

3.5. ПІДХІД НА ОСНОВІ ЛОГІЧНОЇ СХЕМИ

Це інструмент створення проекту та управління ним, що допомагає перевірити внутрішню логіку проекту. Цей інструмент надає можливість тим, хто планує знати, що моніторинг та оцінка проекту здійснюються правильно із самого початку. Основна інформація про проект подається в одному документі – логічній схемі проекту (logframe), що одночасно є узагальненням проекту та основою для створення планів дій, розробки схеми моніторингу та системи оцінки. Це основний інструмент, що застосовується у підході ЄС до менеджменту проектів.

Підхід на основі логічної схеми включає такі етапи на різних фазах.

Підхід на основі логічної схеми

ФАЗА АНАЛІЗУ

Аналіз зацікавлених сторін – визначення та характеристика усіх ключових учасників, оцінка їхнього потенціалу.

Аналіз проблем – визначення основних проблем, перешкод та можливостей, встановлення причинно-наслідкових відносин.

Аналіз цілей – розробка рішень для виявлених проблем; визначення необхідних змін та їх взає-

Аналіз стратегії – визначення різних стратегій для досягнення результатів; вибір найефективнішої

ФАЗА ПЛАНУВАННЯ

Розробка матриці логічної схеми проекту – визначення структури проекту, перевірка її внутрішньої логіки та ризиків, формулювання чітких показників успіху.

План діяльності – визначення послідовності та залежності дій; їхньої тривалості, розподіл обов'язків.

Розподіл ресурсів – на основі плану діяльності розробити план використання ресурсів та бюджет.

Більше інформації про методи оцінювання Ви знайдете на: www.europa.eu.int/comm/europeaid/evaluation/methods/index.htm
Обидві діаграми, зображені вище, взято із цього сайту.

Матриця логічної схеми проекту (логфрейм) – це матриця, що складається із чотирьох колонок та чотирьох (чи більше) рядків, які узагальнюють ключові елементи проекту:

- Ієрархія цілей проекту (опис проекту та очікувані результати).
- Зовнішні ключові фактори, необхідні для успіху проекту (припущення/ризик).
- Методи та процедури, на основі яких здійснюватиметься моніторинг та оцінка досягнень проекту (показники та засоби перевірки).

Нижче подано типову матрицю логічної схеми проекту.

Опис проекту	Показники	Засоби перевірки	Припущення
Загальна мета – внесок проекту в політику чи цілі програми (вплив)	Як виміряти досягнення мети – кількісні, якісні та часові показники	Як будете збирати інформацію, коли та хто це робитиме?	
Цілі – прями переваги для цільових груп	Як вимірюватиметься досягнення цілей проекту – кількісні, якісні та часові показники	Теж саме, що вище	Якщо цілі досягнуто, які припущення повинні справдитись для досягнення загальної мети?
Результати – реальні продукти чи послуги, що є результатом проекту	Як вимірюватимуться результати - кількісні, якісні та часові показники	Як здійснюватиметься збір інформації, коли та ким?	Якщо результати було досягнуто, які припущення повинні справдитись для досягнення цілей?
Діяльність – завдання, які потрібно виконати для отримання бажаних результатів			Якщо діяльність здійснено, які припущення повинні справдитись для отримання результатів?

Більше інформації про методи оцінювання ви знайдете на електронній сторінці EuropeAid, що містить розділ із проектного підходу: http://ec.europa.eu/europeaid/how/delivering-aid/project-approach/index_en.htm. Діаграми було взято із цього сайту.

Якщо Вам потрібно більше інформації

ECAS інформує своїх членів про актуальні можливості фінансування та самостійно оголошує тендери і конкурси. Щоб отримати більше інформації, пишіть на електронну адресу info@ecas.org.

Якщо Ви плануєте подаватись на фінансування ЄС, Вам слід прочитати основні документи, що стосуються отримання фінансування та правила використання коштів ЄС, Це завдання вимагає певних зусиль, однак так Ви можете ознайомитися з усіма процедурами та вимогами щодо менеджменту проектів. Усі необхідні матеріали можна знайти за цією адресою:

http://ec.europa.eu/budget/documents/implement_control_en.htm

ЧАСТИНА II. ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА ТА УКРАЇНА

РОЗДІЛ 4. ПОЛІТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА (ЄПС)

Головним пріоритетом зовнішньої політики Європейського Союзу є налагодження стосунків зі своїми сусідами. Через Європейську політику сусідства ЄС намагається поглибити та розширити свою взаємодію із сусідами на Сході та Півдні, надаючи їм підтримку в процесах реформування. ЄС пропонує цим партнерам можливість побудувати близькі відносини на основі спільних цінностей (демократії та прав людини, верховенства права, ефективного врядування, ринкової економіки, принципів сталого розвитку).

ЄПС пропонує політичну взаємодію та економічну інтеграцію. Ступінь близькості стосунків залежить від того наскільки країна-сусід поділяє ці спільні цінності ЄС. Після декількох років роботи ЄПС грудні 2006 р. Комісія зробила висновок, що ЄПС досягла хороших попередніх результатів і запропонувала продовження її діяльності для підвищення ефективності. Результати впровадження ЄПС було представлено у вересні 2007р. під час конференції, організованої Комісією, де вперше зібралися разом міністри та представники громадянського суспільства з ЄС та країн-партнерів. 15 листопада Європейський Парламент затвердив звіт⁹ по Комюніке 2006.

---

⁹ Посилення Європейської політики сусідства COM (2006) 726, 04.12.06

З часу останнього Комюніке – Сильна Європейська політика сусідства (СОМ (2007) 774,05/12/2007) намітився певний прогрес. Було виділено додаткові кошти країнам через Інструмент врядування, який було створено для надання додаткової допомоги після отримання країною запланованих асигнувань для визнання та підтримки роботи тих країн-партнерів, які досягли найбільшого прогресу у впровадженні реформ, визначених Планом дій. Одночасно із оцінкою прогресу, досягнутого в процесі впровадження (у широкому сенсі) аспектів ефективного врядування, це фінансування буде доступним для збільшення національних асигнувань на підтримку ключових елементів поточних реформ; це допоможе урядам-реформаторам зміцнити внутрішні засади реформ.

Інструмент врядування, про який іде мова, було започатковано на основі Інструменту демократії, що був започаткований у 2003 р. через Комюніке Європейської Комісії¹⁰ *“Відродження діяльності ЄС по захисту прав людини та демократії із Середземноморськими партнерами”*. На 10-му Європейсько-середземноморському самміті в Барселоні у листопаді 2005р., головуєчий відмітив, що партнери зобов’язались *“зміцнювати демократію, розширювати участь у політичному житті, державних справах та процесах прийняття рішень, надалі сприяти гендерній рівності для підвищення поваги до усіх людських прав та фундаментальних свобод, серед яких свобода вираження своїх поглядів та переконань по відношенню до своїх міжнародних зобов’язань, продовжувати підтримувати та забезпечувати незалежність судової системи, а також надавати усім бажаним доступ до неї. Для цього ЄС створить значимий фінансовий інструмент для підтримки Середземноморських партнерів при впровадженні реформ, беручи до увагу той факт, що успішність реформ повинна забезпечуватись регіональними спільнотами”*. Цей інструмент було впроваджено для Середземноморських країн в 2006р., в результаті чого двома країнами було збільшено асигнування на програму MEDA. Однак до цього моменту не було запропоновано якогось подібного механізму взаємодії зі Східними сусідами.

---

¹⁰ СОМ (2003) 294, 21.05.03

Інвестиційний інструмент сусідства (ІІС) створено Комісією для того, щоб накопичити фонд розміром 700 млн. Євро (за період 2007-2013 рр.), який буде використано для фінансової підтримки країн-партнерів Європейської політики сусідства. Країни-члени були запрошені робити внески для збору необхідної суми, щоб фонд міг збільшити у чотири-п'ять разів кількість грантової допомоги через концесійне надання інвестицій країнам-партнерам ЄПС для пріоритетних напрямків, визначених їхніми Планами дій в рамках ЄПС. Було запущено регіональну програму для Сходу "Чорноморська синергія". Комісія не пропонує незалежну чорноморську стратегію, оскільки загальна політика ЄС щодо цього регіону уже визначена передвступним процесом, в якому визначаються принципи, пріоритети, проміжні цілі, якими країна-кандидат повинна керуватися, щоб відповідати умовам вступу до ЄС (так звані Копенгагенські критерії) та стати його повноправним членом. Ці пріоритети визначаються Комісією, яка слідує за їх впровадженням із дозволу Ради та Європейської Ради.¹¹

Передвступний процес відкрив для країн ЄПС нові програми та агенції. Однак, багато речей залишаються не зробленими. Більшість країн-партнерів ЄПС потребує значних політичних, соціальних та економічних реформ.

4.1. ЦІЛІ ТА ПРИНЦИПИ ЄПС

ЄПС – це спільна ініціатива, тому її впровадження вимагає діяльності обох сторін: ЄС та країн-сусідів.

У грудні 2006р. Комісія запропонувала підсилити ЄПС. В останньому Комюніке від 5 грудня 2007р. Комісія визначає цілі та сфери, що потребують особливих зусиль з боку ЄС для розвитку ЄПС як у 2008 р., так і в майбутньому:

- Більші політичні зобов'язання щодо досягнення економічної інтеграції та покращення умов доступу до ринку. В результаті тривалих переговорів кількість товарів, виключених із вільного обігу, необхідно обмежити.

---

¹¹ *Більше про цю стратегію: напр., М. Maresceau, 'Pre-accession' in M. Cremona (ed.) The Enlargement of the European Union (OUP, 2003), p. 9.)*

- Поліпшення умов розвитку керованих міграційних процесів: сприяння організації короткотермінових легітимних поїздок; спрощення візового режиму на основі наявних можливостей та існуючих правил для певних категорій, напр., студентів, бізнесменів, НУО, журналістів, офіційних представників.
- Подальше залучення до вирішення заморожених конфліктів у сусідніх країнах, використання повного спектру інструментів, доступних ЄС.
- Посилення підтримки ЄС реформ країн-партнерів в таких сферах як енергетика, зміна клімату, навколишнє середовище, рибальство, транспорт, морська політика, дослідження, інформаційне суспільство, освіта, зайнятість та соціальна політика.
- Збільшення безпосередніх контактів, освітніх обмінів (включаючи стипендіальну програму ЄПС) між молоддю, дослідниками, громадянським суспільством та культурними угрупованнями, бізнесом, профспілками, регіональною та місцевою владою.
- Тісніша політична та регіональна співпраця.

4.2 ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МЕХАНІЗМ СУСІДСТВА (ЄМС)

З 1 січня 2007р. у рамках реформування інструментів зовнішньої допомоги ЄС, TACIS та велика кількість інших програм були замінені єдиним інструментом – **Європейським інструментом сусідства і партнерства (ЄІСП)**¹². Його було створено для досягнення сталого розвитку і наближення до політики та стандартів ЄС на основі узгоджених Планами дій пріоритетів. Важливий аспект ЄПС – удосконалення транскордонного співробітництва з країнами, що мають спільні з ЄС сухопутні та морські кордони. Таким чином ЄМС забезпечить підтримку транскордонної взаємодії між місцевими та регіональним гравцями та громадянським суспільством. Програма транскордонного співробітництва ЄМС поширюватиметься на зовнішні кордони ЄС на Сході та Півдні, надаючи фінансову підтримку в сумі 1,18 млрд. Євро на період 2007-2013 рр.

---

¹² В Україні застосовується назва «Європейський механізм сусідства» (ЄМС).

Для Білорусі, Молдови та України було розроблено три окремі Стратегії діяльності в країні на 2007-2013рр., в яких подано загальний огляд майбутніх пріоритетів допомоги, що охоплюють усі інструменти та програми. Також ЄС затвердив три Національні індикативні програми на 2007-2010рр., які більш детально розглядають діяльність кожної держави в межах ЄМС.

4.3. ПЛАН ДІЙ УКРАЇНА-ЄС НА 2004-2007рр.

Розширення Європейського Союзу, яке відбулося 1 травня 2004 року, привело до історичних змін політичних, географічних та економічних умов для України та Євросоюзу. Сьогодні Європейський Союз та Україна мають спільний кордон і як безпосередні сусіди будуть посилювати свою політичну та економічну взаємопов'язаність. Розширення дає можливість для України та Європейського Союзу розвивати якомога тісніші відносини, що виходитимуть поза рамки співробітництва до поступової економічної інтеграції та поглиблення політичного співробітництва. Європейський Союз та Україна сповнені рішучості посилити свої відносини та сприяти утвердженню стабільності, безпеки і добробуту. Такий підхід сприятиме подальшому зміцненню нашого стратегічного партнерства.

Європейський Союз та Україна сповнені рішучості працювати разом шляхом виконання цього Плану дій в рамках Європейської політики сусідства, щоб не допустити появи нових розподільчих ліній в Європі.

Україна та ЄС погодилися інтенсифікувати політичні, економічні та культурні відносини, включаючи транскордонне співробітництво та спільну відповідальність у запобіганні та врегулюванні конфліктів. Швидкість прогресу у відносинах буде повністю залежати від зусиль України та конкретних досягнень у виконанні зобов'язань щодо спільних цінностей.

Цей План дій є важливим новим кроком у цьому процесі. Він охоплює часові рамки у три роки. Його виконання допоможе реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) як діючої основи співробітництва України та ЄС та сприятиме і підтримуватиме мету України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних та

соціальних структур. Виконання Плану дій значно наблизить українське законодавство, норми та стандарти до законодавства Європейського Союзу. Він також закладе міцну основу для подальшої економічної інтеграції, включаючи спільні зусилля щодо створення зони вільної торгівлі ЄС – Україна після вступу України до СОТ, на основі ухвалення та реалізації економічних та торговельних норм та правил, які сприятимуть посиленню торгівлі, інвестування та зростання. План дій сприятиме розробці та реалізації стратегій та заходів, спрямованих на забезпечення економічного зростання та соціального зближення, зростання життєвого рівня та захисту навколишнього середовища, забезпечуючи тим самим досягнення довгострокової цілі сталого розвитку.

Пріоритети діяльності

Цей План дій встановлює комплексний перелік пріоритетів, як в рамках, так і поза рамками Угоди про партнерство та співробітництво. Серед цих пріоритетів, всі з яких мають важливе значення, особливу увагу слід приділити:

- Подальшому посиленню стабільності та ефективності органів, що забезпечують демократію та верховенство права.
- Розвитку можливостей для поглиблення консультацій між Україною та ЄС у сфері врегулювання кризових ситуацій.
- Посиленню співробітництва з питань нашої спільної сусідської та регіональної безпеки, зокрема, щодо вироблення ефективного вирішення Придністровського конфлікту в Молдові, включаючи вирішення прикордонних питань.
- Покращенню інвестиційного клімату шляхом запровадження недискримінаційних, прозорих і передбачуваних умов ведення бізнесу, спрощених адміністративних процедур та боротьби з корупцією.
- Поступовому наближенню законодавства, норм та стандартів України до законодавства, норм та стандартів Європейського Союзу; подальшому посиленню дієздатності адміністративних та судових органів.
- Повній імплементації Меморандуму про взаєморозуміння щодо закриття Чорнобильської атомної електростанції, включаючи завершення будівництва та введення в дію ядерних реакторів Х2/Р4 відповідно до визнаних міжнародних

стандартів щодо ядерної безпеки.

План дій Україна-ЄС, доповнений висновками Ради ЄС, яка наголосила на готовності ЄС підтримувати Україну, набув чинності в лютому 2005 р. на період трьох років. Він слугував інструментом щоденного контролю та моніторингу співпраці України з ЄС та інструментом запровадження реформ в Україні. Він став основою для зустрічей у рамках Угоди про партнерство та співробітництво (УПС). У березні 2007р. ЄС та Україна розпочали переговори щодо Нової розширеної угоди, що має замінити Угоду про партнерство та співробітництво і План дій.

Виходячи з цього, ЄС та Україна погодилися, що:

- У впровадженні Плану дій Україна-ЄС було досягнуто значного поступу. В умовах переговорів щодо нової розширеної угоди, План дій зберігає свою чинність і продовжує слугувати інструментом співпраці ЄС та України максимум ще на рік.
- Обидві сторони проведуть коротку, неформальну спільну оцінку Плану дій, яку буде використано для визначення особливих додаткових умов у 2008 р.
- Наприкінці 2008 р. - на початку 2009 р. обидві сторони розроблять новий спільний інструмент (“настанови”, “план дій” тощо – назву буде визначено пізніше), який врахує питання, узгоджені на етапі переговорів щодо нової розширеної угоди та підготує умови для набрання чинності нової посиленої угоди.

Спільний звіт з оцінки також надасть загальний огляд Плану дій Україна-ЄС з моменту його впровадження, беручи до уваги висновки Ради, зроблені в лютому 2005р. Тобто цей документ не надаватиме повної, детальної оцінки, яка регулярно була презентована обома сторонами. Мета цього оцінювання – коротко розглянути досягнення основних сфер, що знаходяться під впливом Плану дій за останні три роки, виокремлюючи пріоритети Плану дій. Окрім цього, звіт окреслить ряд додаткових заходів, що повинні відбутися в 2008р.

4.3.1. Стратегія діяльності в Україні на 2007–2013рр.

Європейська політика сусідства (ЄПС), яка значною мірою залежить від відносин ЄС зі своїми сусідами,¹³ стала визнаним інструментом співробітництва цих держав у широкому політичному спектрі. Передумовою ЄПС є велика зацікавленість ЄС у підвищенні економічного розвитку, стабільності та поліпшенні врядування у сусідніх країнах. ЄПС – це партнерство заради реформ за принципом “чим більше, тим краще”: чим тісніше партнер співпрацює із Союзом, тим більше Союз може допомогти йому через політичну, економічну, фінансову чи технічну взаємодію. Із розвитком партнерства в межах спільної структури ЄПС політична діяльність набуває диференційованого характеру. Беручи до уваги позитивні результати ЄПС, Комісія запропонувала докласти зусиль для досягнення максимального рівня її ефективності. Це вимагатиме політичного лідерства, підходу на партнерських засадах та вирішення багатьох проблемних питань. В майбутньому акцент повинен ставитись на реалізацію існуючих зобов'язань як з боку країн-партнерів, так і з боку ЄС. Обидві сторони повинні докласти зусиль. Пріоритети діяльності буде визначено в двох комюніке, які, з одного боку, торкатимуться зобов'язань ЄС, а з іншого, подальших зусиль з боку країн-партнерів ЄПС.

• Фінансова взаємодія

В дію вводяться нові фінансові інструменти, вдосконалюється взаємодія з фінансовими установами, зокрема, Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) та Європейським банком реконструкції і розвитку (ЄБРР) як привілейованими партнерами Європейської політики сусідства (ЄПС); покращуються взаємини з іншими донорами та міжнародними організаціями. Ці інновації дозволять ЄС більш ефективно задовольняти потреби країн-партнерів та відобразити різноманіття відносин з ЄС. Інвестиційний інструмент сусідства, створений наприкінці 2007р., надає партнерам доступ до фінансування реформ у сфері інфраструктури соціального сектору, в транспортній системі, енергетиці, навко-

---

¹³ ЄПС поширюється на Алжир, Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Єгипет, Грузію, Ізраїль, Йорданію, Ліван, Лівію, республіку Молдову, Марокко, Палестинську автономію, Сирію, Туніс та Україну, але не поширюється на Європейській економічній простір, потенційні держави-кандидати на вступ до ЄС та Росію.

лишньому середовищі. Створений на основі першого 50-мільйонного внеску з бюджету Спільноти, він розпочав надавати кредитну допомогу партнерам ЄПС у 2008р. Комісія впродовж наступних чотирьох років планує залучити до цього Інструменту загальну суму в 250 млн. Євро та наступні 450 млн. Євро в період 2011-2013 рр. (всього 700 млн. Євро за 7 років).

• Залучення громадянського суспільства

Громадські організації повинні відігравати важливу роль у процесі визначення пріоритетів діяльності, просуванні та впровадженні Планів дій щодо ЄПС. Участь сотень представників громадського сектору в конференції ЄПС була чітким свідченням намірів Комісії щодо цього. Організація платформи для представництва громадянського суспільства в питаннях ЄПС буде цінним надбанням. Комісія залучатиме усі зацікавлені сторони до моніторингу реалізації Планів дій ЄПС, підтримуватиме діалог між урядом та представниками громадянського суспільства у країнах-партнерах та шукатиме більше бажаючих долучитися до процесу реформ.

Стратегія діяльності в Україні охоплює період з 2007р. до 2013 р. В цей період фінансова допомога надаватиметься в рамках нового Європейського механізму сусідства (ЄМС), який було створено для розширення території процвітання та поліпшення добросусідських відносин між ЄС та державами-партнерами, на які поширюється дія Європейської політики сусідства (ЄПС).¹⁴

• Цілі співробітництва ЄС з Україною

ЄС просуває свої цінності та інтереси, діючи як глобальний економічний та політичний гравець, використовуючи різноманітні інструменти, спектр яких варіюється від Спільної зовнішньої політики та політики у сфері безпеки, допомоги та торгівлі до зовнішніх вимірів внутрішньої політики ЄС.

---

¹⁴ Підзаконний акт (ЄС) No 1638/2006 Європейського парламенту та Ради від 24 жовтня 2006

• **Зовнішня політика**

• **Євроінтеграція:** Це один із пріоритетів зовнішньої політики держави. Угода про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною (УПС) втрачає чинність в 2008р. із завершенням 10-річного періоду. Готуються переговори щодо нової розширеної угоди, ключовим елементом якої буде Угода про зону вільної торгівлі, що замінить УПС. Тим часом Україна максимально використовує План дій Україна–ЄС, щоб наблизитись до ЄС.

• **Вступ до НАТО:** керівництво України прагне вступу в НАТО. Сьогоднішній уряд вважає, що питання вступу в НАТО можна вирішити шляхом референдуму. Беручи до уваги негативне ставлення більшості населення до членства в НАТО, це лише затримає процес. “Підсилений діалог Україна–НАТО” було розпочато в 2005р.

• **Співпраця з Росією:** Україна визнає, що гарні двосторонні відносини з Росією важливі для неї і, що Росія є головним сусідом із сильною політичною, економічною та соціальною зацікавленістю в Україні. Зміни, пов’язані із газовою угодою між Україною та Росією наприкінці 2005 – на початку 2006р. продемонстрували велику взаємозалежність двох країн, а також важливість їхніх відносин з ЄС.

• **Регіональна роль:** Україна взяла на себе чітке зобов’язання відігравати конструктивну роль в своєму регіоні, включно з урегулюванням конфлікту з Придністров’ям у Молдові та покращенням співробітництва в рамках ГУАМ (регіональне об’єднання чотирьох країн Грузії, України, Азербайджану та Республіки Молдова).¹⁵

• **Розвиток торгівлі:** Проблеми торгівельної політики поставлено в центрі урядової економічної стратегії. Безболісне завершення процесу вступу України до СОТ – головний пріоритет урядової політики. Після закінчення процесу вступу в СОТ, уряд вступає на перший етап переговорів щодо зони вільної торгівлі як частини нової розширеної угоди з ЄС.

---

¹⁵ ГУАМ – регіональна організація, до складу якої входять Грузія, Україна, Азербайджан та Молдова

• Основна мета

Основною метою співробітництва ЄС із Україною на цьому етапі є розвиток близьких відносин, що виходять за межі минулих рівнів співпраці і переходять до поступової економічної інтеграції та глибшої політичної взаємодії, в тому числі в сфері закордонної політики та безпеки. Допомога ЄС, надана в період, який охоплює ця Стратегія, спрямована на підтримку амбіційних планів України щодо впровадження реформ для закріплення демократичних принципів та ринкової економіки в країні та наближення України до ЄС. Як найбільший донор України, ЄС має вплив, необхідний для здійснення ключового внеску в процес реформування. Окрім цього, більшість донорів визнає особливу роль ЄС у зв'язку з європейськими прагненнями України та узгоджує власну діяльність з політичними цілями, викладеними в Плані дій Україна-ЄС.

• Пріоритети допомоги ЄС

Пріоритети допомоги ЄС в основному визначаються на основі спільно затвердженого Плану дій Україна-ЄС і відповідно до мети Стратегії і подаються в Плані у вигляді шести розділів. Ці пріоритети відносяться до всіх інструментів підтримки та програм, що є доступними для України сьогодні чи будуть доступними в майбутньому.

• Інструменти та засоби

Розпочинаючи з 2007 р. ЄС надаватиме допомогу через набір нових інструментів. Оскільки Європейський інструмент сусідства і партнерства (ЄІСП), що включає не лише національний, але й транснаціональний/регіональний, транскордонний та тематичний компоненти, буде основним новим інструментом із надання допомоги Україні, деякі моменти, в тому числі попередження конфліктів, управління кризовими ситуаціями та їх вирішення, можуть також отримувати підтримку з боку нового Інструменту стабільності. Окрім цього сектор ядерної безпеки регулюватиметься Інструментом з ядерної безпеки. Як відзначається в Плані дій Україна-ЄС, важливу роль у досягненні його пріоритетів відіграватимуть нові інструменти співробітництва, такі як Twinning та TAIEX. Ці інструменти та інші види допомоги (фінансування

інфраструктури, преміальні фонди та бюджетна допомога,) будуть використовуватись в будь-який прийнятний момент.

Twinning та TAIEХ вводяться в дію в межах програм ТАСІS для України, зокрема, для надання керівництву держави допомоги у підготовці послідовних стратегій реформування різних галузей економіки. Як уже зазначалося, Україна отримує підтримку для участі в програмах Спільноти, агенціях та мережах, доступ до яких буде відкрито для країни. Більш чітка структура Плану дій сприятиме послідовності допомоги ЄС в межах певних галузей. Наскрізними питаннями усіх програми будуть права людини, гендер та навколишнє середовище.

Програма Twinning – один з основних інструментів розбудови інституційної спроможності. Twinning має на меті допомагати країнам-бенефіціарам у розбудові сучасних і ефективних органів центральної та місцевої влади, структура яких, людський та управлінський потенціал дозволяли б впроваджувати *acquis communautaire* на рівні стандартів, прийнятих у країнах-членах ЄС. Twinning надає державним органам рамки для роботи з партнерами з країн-членів ЄС. У співпраці вони розробляють і впроваджують проект, націлений на інтегрування в національне законодавство та виконання конкретної частини законодавства ЄС – *acquis communautaire*.

Визначальною рисою проекту Twinning є те, що проекти повинні працювати на досягнення конкретних визначених результатів, а не просто для розвитку співпраці. Партнери наперед узгоджують детальну програму роботи, яка націлена на реалізацію мети в рамках пріоритетних напрямів *acquis*. З 1998р. країни-бенефіціари успішно та з користю реалізували 1 100 проектів Twinning.

Зі сторони державних органів країн-членів ЄС основним внеском у проект Twinning, який зумовить у перспективі необхідні зміни, є команда довгострокових експертів ЄС – практиків з впровадження *acquis* у державних органах нових країн-членів ЄС, країн-вступників, країн-кандидатів та потенційних кандидатів до ЄС. У кожному проекті Twinning працює мінімум один постійний радник Twinning (англ. скорочено “RTA”) і керівник проекту. Постійний радник призначається органом влади країни-члена ЄС або уповноваженим органом країни-члена ЄС

для роботи над впровадженням проекту у відповідному міністерстві (або іншому органі-партнері) країни-бенефіціара з повним навантаженням, упродовж, щонайменше, 12 місяців. Керівник проекту та його партнер у країні-бенефіціарі відповідають за загальне спрямування та координування проекту. Результат досягається завдяки чітко спланованим візитам інших спеціалістів, тренінгам, навчальним візитам тощо, що сприяють реалізації запланованих реформ.

З іншого боку, TAIEХ – Інструмент технічної допомоги та обміну інформацією – є інструментом, що реалізовується Генеральним директором з питань розширення ЄС. TAIEХ допомагає країнам при адаптації, використанні та впровадженні законодавства ЄС. В основному, він передбачає отримання запитів щодо необхідної допомоги, спрямування їх в потрібному напрямку та сприяє наданню відповідної експертизи для негайного вирішення проблем.

У рамках програми TAIEХ надаються такі послуги:

- Надання короткотермінової технічної допомоги та порад щодо внесення норм законодавства ЄС в законодавство країн-бенефіціарів і подальше адміністрування, впровадження цього законодавства.
- Надання технічних тренінгових послуг та допомоги партнерам з країн-бенефіціарів.
- Надання послуг інформаційного брокера, що збирає інформацію та робить її доступною.
- Надання набору інструментів для фасилітації та моніторингу процесу наближення і визначення подальших потреб в отриманні технічної допомоги.

Хто є бенефіціарами TAIEХ?

TAIEХ надає допомогу державному та приватному секторам, які відіграють важливу роль в країнах-бенефіціарах в процесі адаптації, імплементації та реалізації законодавства ЄС. Основні цільові групи цих секторів – це:

- Державні службовці, що працюють в державних адміністраціях на національному, обласному та місцевому рівнях, а також асоціації місцевих органів влади.
- Судові та виконавчі органи влади.

- Члени парламенту та державні службовці, що працюють в парламенті та законотворчих органах.
- Професійні та комерційні асоціації, що представляють соціальних партнерів, представники профспілок та об'єднань роботодавців.
- Усні та письмові перекладачі, редактори законодавчих актів.

Мандат TAIEХ поширюється на такі групи країн-бенефіціарів:

- Чеська Республіка, Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Угорщина, Мальта, Польща, Республіка Словаччина, Словенія.
- Болгарія, Румунія.
- Хорватія, колишня Югославська республіка Македонія, Туреччина.
- Турецька Кіпріотська спільнота на півночі Кіпру.
- Албанія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія та Косово (як визначено в резолюції 1244 Ради безпеки ООН від 10 червня 1999 р.).
- Алжир, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Єгипет, Грузія, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Молдова, Марокко, Палестинська автономія, Сирія, Туніс, Україна і Росія.

Нові члени ЄС залишатимуться бенефіціарами допомоги TAIEХ і продовжуватимуть отримувати підтримку з інституційного розвитку протягом декількох років після вступу.

4.3.2. Звіт про здійснення Європейської політики сусідства у відношенні України

Україна та ЄС вперше встановили договірні відносини у 1994 році шляхом підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами та їхніми країнами-членами з одного боку і Україною з іншого, яка набула чинності у 1998 році. На цій основі у лютому 2005 року було прийнято План дій Україна-ЄС строком на три роки. Виконання та моніторинг цього Плану дій здійснюються згідно з Щорічною програмою дій, якими визначаються комплексні першочергові завдання та строки їх виконання на рік відповідно до пріоритетів, узгоджених між ЄС і Україною. Перший звіт про виконання Плану дій було схвалено у грудні 2006 року, тоді як загальна

оцінка проводилася у листопаді 2005 року, березні 2006 року та травні 2007 року.

У цьому звіті йдеться про загальні досягнення у виконанні Плану дій Україна-ЄС у період з 1 листопада 2006 року по 31 грудня 2007 року, а також подаються, якщо доречно, події, що відбулися поза визначеним проміжком часу. Цей звіт не є оглядом політично-економічного стану України.

Інші значні досягнення упродовж звітного періоду включають початок переговорів щодо нової розширеної угоди ЄС-Україна, завершення процесу вступу України до СОТ, початок переговорів щодо комплексної зони вільної торгівлі як головного елементу нової розширеної угоди, набуття чинності угод про спрощення оформлення віз та про реадмісію і позитивний досвід співпраці з Місією ЄС з прикордонної допомоги Молдові та Україні.

4.4. ФІНАНСОВА ВЗАЄМОДІЯ У 2007р.

Ключові факти та цифри

З моменту прийняття Плану дій ЄПС щодо України, допомога ЄС більшою мірою спрямовувалась на досягнення ключових політичних завдань, визначених Планом дій. Зі вступом в дію Європейського механізму сусідства було посилено стратегічний, політично-орієнтований характер допомоги ЄС та збільшено загальну суму асигнувань.

Індикативний бюджет України згідно з Національною індикативною програмою на період 2007-2010 рр. становить 494 млн. Євро. Програма фінансує впровадження трьох пріоритетних напрямків: підтримку демократичного розвитку та ефективного врядування (реформування системи державного управління, управління державними фінансами, верховенство права та судова реформа, права людини, розвиток громадянського суспільства та місцевого самоврядування, освіта, наука та контакти між людьми); регуляторна реформа та підвищення управлінського потенціалу (торгівля, покращення інвестиційного клімату, реформа соціальної сфери, регуляторні аспекти); розвиток інфраструктури (енергетика, транспорт, довкілля, управління кордонами).

РОЗДІЛ 5. ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

5.1. НАЦІОНАЛЬНА ІНДИКАТИВНА ПРОГРАМА

Національна індикативна програма (НІП) на 2007-2010 рр. визначає напрямки діяльності в межах асигнувань для країни у рамках нового Європейського механізму сусідства. Програма встановлює пріоритетні сфери, цілі та очікувані результати, на основі яких повинно відбуватися планування усіх проектів.

• Основні пріоритети та цілі

Допомога, надана в межах цієї Національної індикативної програми, для України повинна зосереджуватись на трьох пріоритетних сферах:

Пріоритетна сфера 1: Підтримка демократичного розвитку та ефективного врядування

Суб-пріоритет 1: Реформування системи державного управління та управління державними фінансами.

Суб-пріоритет 2: Верховенство права та судова реформа.

Суб-пріоритет 3: Права людини, розвиток громадянського суспільства та місцевого самоврядування.

Суб-пріоритет 4: Освіта, наука та контакти/обміни між людьми.

Пріоритетна сфера 2: Підтримка регуляторної реформи та підвищення управлінського потенціалу

Суб-пріоритет 1: Підтримка двосторонньої торгівлі, покращення інвестиційного клімату та підсилення реформ соціальної сфери.

Суб-пріоритет 2: Регуляторні аспекти певних галузей економіки.

Пріоритетна сфера 3: Підтримка розвитку інфраструктури

Суб-пріоритет 1: Енергетика (неядерна).

Суб-пріоритет 2: Транспорт.

Суб-пріоритет 3: Охорона довкілля.

Суб-пріоритет 4: Управління кордонами та міграційними процесами, включаючи процеси, пов'язані з реадмісією.

• Впровадження

Очікується, що нові інструменти співпраці, такі як Twinning чи TAIEХ повинні максимально використовуватись, оскільки вони будуть особливо корисними у сферах регуляторної реформи та розвитку управлінського потенціалу. Зокрема, в цих сферах важливою буде гнучкість щодо використання допомоги ЄС для нових пріоритетів розвитку політики. Відповідно Україні буде надано підтримку для участі в програмах Спільноти, агенціях та мережах, відкритих для країни. Також бенефіціарам надаватиметься фінансова допомога для отримання ними переваг від участі у відкритих програмах.

Що стосується підтримки розвитку інфраструктури, допомога ЄС буде надаватися у тісній співпраці з Європейським інвестиційним банком, Європейським банком реконструкції і розвитку та іншими фінансовими установами. Вона може включати підтримку інвестиційної політики, оцінку впливів на довкілля та суспільство та грантове фінансування окремих інвестиційних компонентів. Субсидії на відсоткові ставки можуть впливати на інвестиції через міжнародні фінансові установи у сферах довкілля, енергетики та транспорту, як пояснюється в Стратегічному діяльності в країні. Підтримка ЄС будь-якої форми інфраструктурного розвитку має повністю узгоджуватись із вимогами *acquis* ЄС. Необхідно знайти механізм для досягнення розвитку громадянського суспільства, включаючи надання допомоги на рівні місцевих громад.

• Гармонізація та координація діяльності з країнами-членами ЄС, іншими донорами та громадянським суспільством

Країни-члени ЄС були проінформовані про Програму та запрошенні до її обговорення на регулярних координаційних зустрічах, організованих Представництвом Єврокомісії в Україні. В Києві та Брюсселі було встановлено тісні контакти з іншими важливими донорами, серед яких: ЄІБ, ЄБРР, Світовий банк, ПРООН та Агентство США з міжнародного розвитку. В рамках підготовки Програми в Києві було проведено зустріч у форматі круглого столу із громадськими організаціями. В дусі Паризької декларації про ефективну допомогу, в майбутньому більше уваги приділятиметься донорській взаємодії, особливо в контексті підготовки та впровадження програм підтримки окремих галузей.

5.2. СУМИ АСИГНУВАНЬ

Індикативний бюджет

Індикативний бюджет для України відповідно до Національної індикативної програми на 2007-2010 рр. становить 494 млн. Євро. Ця сума може збільшитись за рахунок коштів Інструменту врядування, який надасть винагороду тим країнам ЄПС, які продемонструють найкращі здобутки у сфері врядування.

Ресурси розподіляються таким чином:

<p><i>Пріоритетна сфера 1:</i> Підтримка демократичного розвитку та ефективного врядування</p>	<p>148.2 млн. (30%)</p>
<p><i>Пріоритетна сфера 2:</i> Підтримка регуляторної реформи та підвищення управлінського потенціалу</p>	<p>148.2 млн. (30%)</p>
<p><i>Пріоритетна сфера 3:</i> Підтримка розвитку інфраструктури</p>	<p>197.6 млн. (40%)</p>

РОЗДІЛ 6. ПРОГРАМИ ДІЙ ЄС, ВІДКРИТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

6.1. 7-МА РАМКОВА ПРОГРАМА ДОСЛІДЖЕНЬ

До участі в Сьомій рамковій програмі досліджень та технологічного розвитку (7th Framework Programme for Research – FP7) запрошуються організації з третіх країн (що не є ані членами ЄС, ані кандидатами на вступ). Комісія створила банк даних з контактами організацій в третіх країнах, які можуть надати допомогу потенційним учасникам з цих країн та організаціям з країн-членів та країн-кандидатів на вступ до ЄС, що шукають партнерів в третіх країнах.

Веб-сайт програми: http://cordis.europa.eu/fp7/home_en.html

6.2. ПРОГРАМА «НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ»

Європейська Комісія об'єднала свої різноманітні освітні та тренінгові ініціативи в **Програму «Навчання протягом життя» (Lifelong Learning Programme)**. З бюджетом в 7 млрд. Євро на період 2007-2013рр. програма замінить існуючі освітні та професійні програми, а також програми електронного навчання, які завершилися в 2006 р.

Нова Програма надає людям будь-якого віку можливість скористатися освітніми пропозиціями з усієї Європи. До її складу входять чотири підпрограми: **Коменіус (Comenius)** – для шкіл, **Еразмус (Erasmus)** – для вищої освіти, **Леонардо да Вінчі (Leonardo da Vinci)** – для професійно-технічної освіти та тренінгів та **Грюнтвінг (Grundtvig)** – для освіти дорослих.

Поперечна програма доповнює ці чотири підпрограми для забезпечення досягнення ними найкращих результатів. Чотири ключові сфери діяльності охоплюють політику співробітництва, мови, інформаційні та комунікаційні технології, використання та поширення результатів проектів.

Програма **Жан Моне (Jean Monnet)** надає підтримку ініціативам з викладання та обговорення процесу Євроінтеграції в закладах вищої освіти в усьому світі.

Веб-сайт програми:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm

6.3. ПРОГРАМА «КУЛЬТУРА 2007»

Сьогодні, коли мова іде про майбутнє Європейського Союзу, про розширення чи його ролі в процесі глобалізації та розвитку на основі знань про економіку, питання культури набуває більшого значення.

ЄС слугує унікальною моделлю співіснування різноманітних культур. Управління цим різноманіттям – це одночасно і виклик, і можливість. Культура є компетенцією ЄС з 1993р. Однак часи змінюються і діяльність необхідно переглядати. Після складного процесу консультацій в 2006р., Комісія розробила чітку Європейську стратегію культури, в основу якої покладено три групи цілей, нові методи роботи та партнерства.

Три амбітні цілі

Для виведення на перший план традицій та визнання внеску всіх культур, існуючих у суспільстві, необхідно розвивати культурне різноманіття в контексті відкритості та обміну між різними культурами. Оскільки ми живемо в суспільстві, де співіснують багато культур, нам потрібно будувати міжкультурний діалог. Саме культура стимулює креативність та вдосконалює економіку Європи і глобальну конкурентноздатність. Культура вже відіграє важливу роль у міжнародній співпраці ЄС. Однак культура ще може проявити себе більш яскраво в політичному діалозі з країнами-партнерами та регіонами по всьому світі.

Програма ЄС з розвитку культури (EU Culture Programme) на період 2007-2013рр. має бюджет у розмірі 400 млн. Євро на проекти та ініціативи, спрямовані на розвиток культурного різноманіття Європи та примноження нашого спільного культурного спадку через розвиток транскордонної співпраці між інституціями, що працюють у сфері культури.

Три цілі...

Програма з розвитку культури спрямована на досягнення трьох основних цілей:

- Сприяння транскордонній мобільності для осіб, що працюють у сфері культури.
- Заохочення транскордонного обміну результатами культурної та художньої діяльності.
- Налагодження міжкультурного діалогу.

Три напрями

Для досягнення цих цілей програма підтримує три напрями: культурну діяльність; організації, що працюють у сфері культури, загальноєвропейського рівня; аналітичну діяльність і діяльність з поширення культурних ініціатив.

Веб-сайт програми:

http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc411_en.htm

6.4. ПРОГРАМА “МОЛОДЬ В ДІЇ”

15 листопада 2006 р. Європейський Парламент та Рада прийняли Постанову № 1719/2006 /ЄС, яка започаткувала Програму “Молодь в дії” на період 2007 – 2013рр. Цей документ є законодавчою основою Програми на весь період її діяльності.

Програма “Молодь в дії” (Youth in Action) – це програма ЄС для молоді віком 15-28 років (у деяких випадках 13-30). Її мета – сприяння суспільній активізації європейського громадянства, розвиток солідарності та сприяння толерантності серед молодих людей для залучення їх до процесу творення майбутнього ЄС. Вона поширює ідеї мобільності в ЄС та поза його межами, неформального навчання та міжкультурного діалогу, включення молоді в життя суспільства, незалежно від освіти, соціального та культурного походження. Програма “Молодь в дії” є наступником програми «Молодь» (2000-2006). Розроблена на досвіді попередніх програм для молоді, Програма “Молодь в дії” є результатом тривалих консультацій з усіма зацікавленими сторонами молодіжної сфери, для врахування змін, яких зазнає молодь, та задо-

волення її потреб на загальноєвропейському рівні. Із загальним бюджетом в 885 млн. Євро, розрахованим на сім років (2007-2013), Програма підтримує велике різноманіття діяльності для молоді та працівників молодіжних організацій через п'ять Акцій.

Програма “Молодь в дії” в цифрах:

- **Тривалість:** 2007-2013рр.
- **Бюджет:** 885 млн. Євро на сім років.
- **Географічні межі:** країни-члени ЄС, Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Туреччина та країни-сусіди ЄС (Східна Європа та Кавказ, Середземноморський регіон, Південно-Східна Європа) та інші країни-партнери у всьому світі.
- **Вікові рамки:** 15-28 (інколи 13-30).

Програма “Молодь в дії” має такі завдання:

- Сприяння суспільній активізації молоді загалом і їхнього почуття європейського громадянства зокрема.
- Розвиток солідарності та сприяння толерантності серед молодих людей, зокрема, підтримка соціальної цілісності Європейського Союзу.
- Досягнення міжкультурного порозуміння серед молоді з різних країн.
- Здійснення свого внеску в розвиток якості систем підтримки для молодіжної діяльності та підтримка спроможності громадських організацій в молодіжній сфері.
- Сприяння співпраці в молодіжній сфері на європейському рівні.

Акції Програми

Для їх досягнення Програму розділено на 5 Акцій:

Акція 1 – Молодь для Європи – сприяє суспільній активізації молоді, її участі в житті громадянського суспільства та творчості через участь в молодіжних обмінах, молодіжних ініціативах та молодіжних демократичних проектах.

Акція 2 – Європейська волонтерська служба – допомагає молоді ви-

робити почуття солідарності через участь в груповому чи індивідуальному порядку в неприбутковій, неоплачуваній волонтерській діяльності закордоном.

Акція 3 – Молодь у світі – підтримує партнерство та обміни серед молоді і молодіжних організацій в усьому світі.

Акція 4 – Системи підтримки молоді – включає різноманітні заходи для підтримки працівників молодіжних організацій і самих молодіжних організацій, підвищення якості їхньої діяльності.

Акція 5 – Підтримка європейської співпраці в молодіжній сфері – підтримує співпрацю в сфері молодіжної політики на загальноєвропейському рівні, особливо, через стимулювання діалогу між молоддю та політиками.

Пріоритети програми

Програма «Молодь в дії» має чотири постійні пріоритети, яким повинні відповідати потенційні проекти:

- **Європейське громадянство** – розвинути у молодих людей усвідомлення того, що вони є громадянами Європи. Звідси випливає завдання заохочувати молодь до роздумів над темами, які є актуальними для Європи, у тому числі й над європейським громадянством.
- **Суспільна активізація молоді** – загальним завданням активізації є заохочення молодих людей бути активними громадянами, щоб підвищити участь молоді в суспільному житті громади; підвищити участь молоді в системі представницької демократії; посилити підтримку багатьох форм навчання задля активізації молоді.
- **Культурне різноманіття** – повага до культурного різноманіття разом з боротьбою проти расизму і ксенофобії. Завдяки організації спільної діяльності молодих людей з різних культурних, етнічних і релігійних середовищ у рамках Програми ставиться завдання розвитку міжкультурного навчання молоді.
- **Залучення молодих людей з меншими можливостями** – Програма “Молодь в дії” піклується про те, щоб молодь з обмеженими можливостями також мала доступ до програми і

щоб розроблялись проекти цього спрямування. Кожного року до постійних пріоритетів додаються певні специфічні річні пріоритети.

Як взяти участь

Існує два основні шляхи участі у програмі:

1. Ви ...

...молода людина віком від 13 до 30 років чи працівник молодіжної організації ...

...сповнені енергії, творчості, ідей і прагнете знайти спосіб їх реалізувати ...

...шукаєте можливості зустрітися та обмінятися досвідом й ідеями з молоддю чи працівниками молодіжних організацій з інших країн...

...зацікавлені у волонтерванні в іншій країні ...

- Як фізична особа Ви можете взяти участь в одному з видів діяльності, що підтримуються програмою.
- Якщо Ви хочете долучитись, дізнайтеся більше про можливості, що пропонуються Програмою, через перегляд її вебсторінки. Так Ви отримаєте загальне уявлення про те, що пропонує “Молодь в дії” та дізнаєтесь корисну інформацію про окремі її Акції та особливості.

Хочете дізнатись більше?

- Ознайомтесь із путівником “Молодь в дії” (http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc599_en.pdf) – він надасть Вам більше інформації про Акції та види діяльності, які можуть підтримуватись Програмою.
- Зверніться до вашої національної агенції чи представників Програми у Вашій країні для отримання детальнішої інформації та порад.

Інформаційні представники Програми в Україні:

- Оксана Бондар, Центр європейської інформації у Вінниці, eurocentrevinnitsa@gmail.com
- Ярина Боренько, Європейський діалог, Львів, yaryna@dialog.lviv.ua

- Андрій Донець, Донецький дебатний центр, Донецьк, debate@cent.dn.ua
- Олена Яремко, Академія української молоді, Львів, olena_yaremko@yahoo.com

2. Ви ...

... неурядова молодіжна організація...

... неформальне молодіжне об'єднання...

... місцевий чи регіональний орган державної влади...

... організація, що активно працює у молодіжній сфері на загальноєвропейському рівні...

... прагнете розробити проект та подати заявку на фінансування у рамках програми "Молодь в дії" ...

Якщо Ви хотіли б долучитися та подати проектну заявку на фінансування, наступним джерелом отримання інформації після веб-сайту програми є **путівник Програми "Молодь в дії"** (http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc599_en.pdf).

- Прочитайте його уважно!
- Він допоможе Вам зрозуміти цілі Програми та її критерії, визначити типи проектів, що можуть отримати підтримку за програмою.
- Детально обдумайте ідею Вашого проекту та впевніться, що вона враховує всі критерії та умови, описані в путівнику.
- Заповніть офіційну апікаційну форму Акції, на яку Ви подаєтесь.
- Впевніться, що Ви встигаєте подати заявку до кінцевого терміну!

Для проектів, що подаються до Національної агенції є п'ять термінів у рік для подання заявок:

Проекти, що розпочинаються в період	Останній термін подання заявок
1 травня - 30 вересня	1 лютого
1 липня - 30 листопада	1 квітня

Проекти, що розпочинаються в період	Останній термін подання заявок
1 вересня - 31 січня	1 червня
1 грудня - 30 квітня	1 вересня
1 лютого 31 липня	1 листопад

Для проектів, що подаються до Виконавчої агенції Програми, в рік існує три терміни для подання заявок:

Проекти, що розпочинаються в період	Останній термін подання заявок
1 серпня – 31 грудня	1 лютого
1 грудня - 30 квітня	1 червня
1 березня – 31 липня	1 вересня

Після того, як Ви подали заявку, вона має пройти процес перегляду та відбору, щоб впевнитись у її відповідності критеріям програми. По закінченню цього процесу Національна чи Виконавча агенція повідомить Вам результат. Якщо Вашу заявку було визнано успішною, Ви повинні будете підписати грантову угоду перед початком діяльності.

Країни, що можуть брати участь

В залежності від Акції чи підакції, брати участь можуть учасники з різних країн. Розрізняють програмні країни та країни-партнери.

¹⁶ Представники заморських країн та територій, а також у деяких випадках, державні та/або приватні органи та установи в цих країнах, можуть брати участь в Програмі Молодь в дії, відповідно до правил Програми та настанов, що застосовуються по відношенню до держав-членів, з якими вони пов'язані. Залучені представники ОСТ перераховуються у додатку 1А рішення Ради від 27 листопада 2001 р. про асоціацію заморських країн та територій з Європейською Спільнотою (2200/822/ЄС), ОJ L 314 від 30 листопада 2001.

Програмні країни

Країни-члени Європейського Союзу (ЄС)¹⁶

Австрія	Латвія	Словенія
Бельгія	Литва	Угорщина
Болгарія	Люксембург	Фінляндія
Греція	Мальта	Франція
Данія	Нідерланди	Чехія
Естонія	Німеччина	Швеція
Ірландія	Польща	
Іспанія	Португалія	
Італія	Румунія	
	Словаччина	

**Програмні країни Європейської асоціації вільної торгівлі (EFTA),
що є членами Європейського економічного простору (EEA)**

Ісландія	Ліхтенштейн	Норвегія
----------	-------------	----------

**Програмні країни, що є кандидатами на вступ
до Європейського Союзу**

	Туреччина	
--	-----------	--

Сусідні країни-партнери

Програма Молодь в дії підтримує співробітництво між програмними країнами та такими сусідніми країнами-партнерами:

Південно-Східна Європа	Східна Європа та Кавказ	Середземноморські країни-партнери
Албанія Боснія та Герцеговина Колишня Югославська республіка Македонія (FYROM) Сербія ¹⁷ Чорногорія Хорватія	Азербайджан Білорусь Грузія Вірменія Молдова Російська Федерація Україна	Алжир Єгипет Ізраїль Йорданія Ліван Марокко Палестинська автономія Західного берега р. Йордан і сектора Газа Сирія Туніс

Інші країни-партнери у світі

Можливе співробітництво з іншими країнами-партнерами, зазначеними нижче, що підписали угоди з Європейським Союзом у сфері молодіжної політики.

Австралія	Бурунді	Домініканська Республіка
Ангола	В'єтнам	Еквадор
Антигуа і Барбуда	Вануату	Екваторіальна Гвінея
Аргентина	Венесуела	Еритрея
Афганістан	Габон	Ефіопія
Багами	Гаїті	Ємен
Бангладеш	Гайана	Замбія
Барбадос	Гамбія	Зімбабве
Беліз	Гана	Індія
Бенін	Гватемала	Індонезія
Болівія	Гвінея-Бісау	Казахстан
Ботсвана	Гондурас	Камбоджа
Бразилія	Гренада	Камерун
Бруней	Джибуті	Канада
Буркіна Фасо	Домініка	

¹⁷ Включно з Косово, під протекцією ООН, відповідно до Резолюції Ради безпеки ООН від 10 червня 1999.

Капе Верде	Намібія	Сент-Кіттс і Невіс
Кенія	Науру	Сент-Лючія
Киргизія	Непал	Соломонові острови
Китай	Нігер	Сполучені Штати
Кірібаті	Нігерія	Америци
Колумбія	Нікарагуа	Судан
Коморські острови	Ніуе	Сурінам
Конго (Демократична республіка)	Острови Кука	Східний Тімор
Конго (Республіка)	Палау	Сьера Леоне
Коста Ріка	Панама	Таїланд
Кот д'Івуар	Папу Нова Гвінея	Танзанія
Лаос	Парагвай	Того
Лесото	Перу	Тонга
Ліберія	Південна Африка	Трінідад і Тобаго
Маврикій	Республіка Гвінея	Тувалу
Мавританія	Республіка Корея	Уганда
Мадагаскар	Руанда	Узбекистан
Малаві	Сальвадор	Уругвай
Малайзія	Самоа	Фіджі
Малі	Сао Том і Прінсіпі	Філіппіни
Маршаллові острови	Свазіленд	Центральна Африканська Республіка
Мексика	Сейшели	Чад
Мікронезія	Сенегал	Чилі
Мозамбік	Сент-Вінсент і Гренадіни	Ямайка

Інформацію про співпрацю між Програмними країнами та країнами Східної Європи і Кавказу можна отримати на Інтернет-сторінці Ресурсного центру SALTO EECA: <http://www.salto-youth.net/eecacooperation>

Веб-сайт програми:

http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc74_en.htm

6.5. Програма «Еразмус Мундус»

Програма «Еразмус Мундус» (Erasmus Mundus) – програма співпраці та мобільності в сфері вищої освіти. Вона спрямована на покращення якості вищої освіти та підвищення рівня міжкультурного порозуміння через співпрацю з третіми країнами.

Програму вперше було запроваджено в дію в 2001р., коли Європейський парламент та Рада отримали від Комісії Комюніке щодо посилення співпраці ЄС з третіми країнами у сфері вищої освіти. Після затвердження Комюніке, Комісія прийняла програмну пропозицію Erasmus Світ в липні 2002р. Пізніше програму було переіменовано на Erasmus Mundus, 'Mundus' на латинській мові означає 'світ'.

5 грудня 2003р. було прийнято рішення про затвердження програми Erasmus Mundus. Його було опубліковано в офіційному журналі Європейської Комісії 31 грудня 2003р., яке вступило в дію 20 січня 2004р.

Програма «Еразмус Мундус» завоювала політичну підтримку урядів, політиків та вищих навчальних закладів по всій Європі. Її розглядають як один з найважливіших інструментів реагування на виклики, на які сьогодні наштовхується Європейська вища освіта, зокрема, необхідності підтримки процесу узгодження системи освітніх ступенів та підвищення привабливості європейської вищої освіти у світі. Це ключові питання Болонського процесу та національних реформ вищої освіти в країнах-членах ЄС. Більше того, Програма співвідноситься з Лісабонською стратегією Європейського Союзу, яка зобов'язується зробити Європу найбільш конкурентноспроможною та економічною системою у світі та гарантом високої якості й успішності в освіті.

На основі успіхів програми Erasmus (внутрішньої програми ЄС з підтримки співробітництва та мобільності між європейськими вищими навчальними закладами) Програма «Еразмус Мундус» також пропонує схеми для обміну та діалогу між культурами.

Однак, Програма сьогодні функціонує на глобальному рівні, надаючи усім, хто знаходиться поза межами Союзу, справді Європейську пропозицію вищої освіти. Підтримуючи міжнародну мобільність науков-

ців та студентів, Програма готує її європейських та неєвропейських учасників до життя у глобалізованому світі, заснованому на знаннях.

Програма «Еразмус Мундус» доповнює існуючі регіональні програми Європейського Союзу в сфері вищої освіти для третіх країн.

Що таке Програма «Еразмус Мундус»?

Програма «Еразмус Мундус» має бюджет 230 млн. Євро, 90% якого йде на стипендії.

Програма складається з чотирьох конкретних блоків:

- **Блок 1 – Магістерські курси:** ці курси є центральним компонентом, навколо якого і вибудовано Програму. Це високоякісні програми магістерського рівня, що пропонуються об'єднанням щонайменше трьох університетів у щонайменше трьох різних країнах Європи. Магістерські програми повинні обиратись в межах Програми, що означає: вони повинні передбачати навчання у принаймні в двох чи трьох установах та в результаті привести до отримання визнаного подвійного чи більше освітнього ступеня.
- **Блок 2 - Стипендії:** для того, щоб надати магістерським курсам Програми, що визначаються в рамках першого блоку, широкого зовнішнього визнання, до них додається стипендіальна система для випускників та науковці з третіх країн. Ця стипендіальна система підтримує надзвичайно талановитих осіб, які приїжджають до Європи для проходження магістерських курсів чи роботи в них.
- **Блок 3 - Партнерства:** для заохочення європейських вищих навчальних закладів до відкриття себе для світу магістерські курси Програми, що визначаються в рамках першого блоку, також матимуть змогу налагоджувати партнерства з вищими навчальними закладами у третіх країнах. Ці партнерства дозволять забезпечити високу мобільність студентів старших курсів і науковців з країн ЄС, які братимуть участь у магістерських курсах.
- **Блок 4 - Підвищення привабливості європейської вищої освіти:** програма також підтримує проекти, що спрямовані

на підвищення привабливості та інтересу до європейської вищої освіти. Вона підтримує заходи, спрямовані на покращення престижу, видимості та доступності європейської вищої освіти, а також вирішення питань, які мають є важливими для інтернаціоналізації вищої освіти, а саме взаємознання кваліфікацій між країнами Європи та третіми країнами. Важливу роль у цьому блоці відіграють ВНЗ та інші державні і приватні організації, що активно співпрацюють у сфері вищої освіти.

Слід відзначити, що за перший період реалізації програми (2004-2008), підтримку отримують близько **100** магістерських курсів високої академічної якості. Програма надасть стипендії для близько 6 000 випускників з третіх країн для проходження ними цих магістерських курсів та для більш ніж 4 000 випускників ЄС для залучення до навчання за цими курсами в третіх країнах. Програма також запропонує **стипендії для викладачів та дослідників** в Європі для більш, ніж 1000 науковців з третіх країн та для такого ж числа дослідників з ЄС, що вирушать в треті країни. І останнє, програма підтримує близько **60** партнерств між магістерськими курсами Програми та вищими навчальними закладами третіх країн.

Хто може взяти участь?

Програма пропонує можливості для бенефіціарів, до яких належать:

- **Вищі навчальні заклади ЄС** (Блоки 1, 2, 3, та 4).
- **Вищі навчальні заклади третіх країн**, що шукають партнерів (Блоки 3 та 4).
- **Студенти з третіх країн**, що отримали перший науковий ступінь у вищому навчальному закладі (Блок 2).
- **Студенти з країн ЄС**, що отримали перший науковий ступінь у вищому навчальному закладі (Блок 3).
- **Науковці з третіх країн** (академіко-професорський склад), що викладають чи проводять дослідження (Блок 2).
- **Науковці з ЄС** (академіко-професорський склад), що викладають чи проводять дослідження (Блок 3).
- **Інші державні чи приватні органи**, що працюють у сфері вищої освіти (Блок 4).

Бенефіціари повинні бути з таких країн:

- **27 країн ЄС** (Блоки 1, 3 та 4).
  - Країни **Європейського економічного простору (ЕЕА) /Європейської асоціації вільної торгівлі (ЕФТА)** (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія) (Блоки 1, 3 та 4).
  - **Країни-кандидати** на вступ до ЄС (Хорватія, Туреччина, Колишня Югославська Республіка Македонія -FYROM) (на даний момент Блоки 3 та 4).
  - **Всі інші країни світу** (“треті країни”) (Блоки 2, 3, та 4).
- **Блок 1** (Магістерські курси) зарезервовано для держав-членів ЄС та країн ЕЕА/ЕФТА (дві перші категорії країн), тоді як бенефіціарами **Блоку 2** (стипендії) є студенти та науковці з третіх країн (остання категорія).
- **Блок 3** – Партнерства можуть укладатися між Магістерськими курсами Програми та вищими навчальними закладами з третіх країн (дві останні категорії). Стипендії третього блоку на зовнішню мобільність європейських студентів зарезервовано для європейських випускників та науковців, що беруть участь в магістерських курсах Програми.
- **Блок 4** відкрито для вищих навчальних закладів та інших організацій, залучених до вищої освіти будь-де у світі, незалежно від їхньої участі в інших блоках програми (всі категорії).

Як подати заявку?

Вищим навчальним закладам ЄС (Блоки 1, 2, 3 та 4) слід уважно прочитати щорічні оголошення про конкурс. Вони публікуються на цьому веб-сайті (http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/call_en.html) у лютому. Оголошення містять детальний опис можливої діяльності (разом із можливими щорічними пріоритетами), надають поради аплікантам, визначають кінцеві терміни подання документів та містять аплікаційні форми. Заявки слід надсилати до Виконавчої агенції, як зазначається в аплікаційних формах.

Студентів та науковців (Блоки 2 та 3) запрошують подавати заявки одразу до обраних ними консорціумів, що пропонують Магістерські

курси Програми. Список відібраних Магістерських курсів для отримання стипендії, на участь в яких можуть подаватись студенти на науковці з третіх країн, доступні на веб-сторінці: http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/projects/index_en.html. Студенти та науковці мають виконувати всі інструкції до обраного ними Магістерського курсу. Останні терміни подачі заявок варіюються для різних курсів, але, зазвичай, встановлюються між груднем та лютим.

Вищі навчальні заклади з третіх країн (Блоки 3 та 4) можуть бути лише партнерами проекту. Проектом повинна керувати установа, що розташована в Європі. Вищі навчальні заклади з третіх країн, зацікавлені в участі у Партнерстві (Блок 3) з магістерськими курсами Програми, мають зв'язатися з консорціумом, що пропонує курс. Також установи з третіх країн, зацікавлені в участі в "проекті, що їх зацікавив" (Блок 4) повинні знайти Європейських партнерів для його підтримки та просування.

Організації, що працюють у сфері вищої освіти в будь-якому регіоні світу (Блок 4), запрошуються уважно ознайомитись з щорічними оголошеннями про конкурс. Оголошення про конкурс публікуються на цьому веб-сайті (http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/call_en.html) у лютому. Оголошення містять детальний опис можливої діяльності (разом із можливими щорічними пріоритетами), надають поради аплікантам, визначають кінцеві терміни подання документів та містять аплікаційні форми. Заявки слід надсилати до Виконавчої агенції, як зазначається в аплікаційних формах.

Веб-сайт програми:

http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc72_en.htm

6.6. Програма «ТЕМПУС»

Програма ТЕМПУС (TEMPUS Programme) – програма обміну студентами університетів Європи. Програма спрямована на посилення співпраці у сфері вищої освіти між Європейським Союзом та його партнерами на Західних Балканах, у Східній Європі, Центральній Азії і Середземноморському регіоні та поліпшує розуміння між країнами.

Як зазначається у Рішенні Ради щодо Tempus III (від 29/04/99), “співробітництво у сфері вищої освіти посилює та поглиблює усю мережу зв’язків, що існує між людьми, формує спільні культурні цінності, дозволяє обмін думками та сприяє багатонаціональній діяльності у науковій, культурній, художній, економічній та соціальній сферах.”

Співпраця

Програма «ТЕМПУС» підтримує налагодження контактів між людьми, але є цінною також у сфері розвитку міжнародної та регіональної співпраці, яка формує кращі умови для спілкування та нові мережі особистих і професійних контактів між представниками академічних кіл ЄС та країн-партнерів. Наприклад, в Центральній та Східній Європі Програма «ТЕМПУС» та PHARE допомогли “більш, ніж 70 000 працівникам пройти навчання в країнах Європейського Союзу. (Вони) ... співпрацювали близько з 50 000 колег з Європейського Союзу, що відвідували їхні установи. Багато із них зараз є завідувачами кафедр, деканами, заступниками ректора, ректорами... Це люди, що сьогодні творять освіту завтрашнього дня. Те, що вони роблять це з чіткою міжнародною орієнтацією, є лише одним прикладом того, як Програма продовжує впливати на вищу освіту в Центральній та Східній Європі”.

Модернізація вищої освіти

Програму створено для підтримки процесів трансформації та модернізації у сфері вищої освіти через різні види діяльності. Вона є ключовим інструментом консолідації завдань, що виконуються за допомогою різних інструментів фінансування зовнішньої допомоги. Крім контактів між представниками академічних кіл, метою програми є вплив на формування політики у галузі вищої освіти та чітке виконання її пріоритетів.

Веб-сайт програми:

http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc70_en.htm

ДОДАТОК 1.

УКРАЇНА – ЄС: ХРОНОЛОГІЯ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

(За матеріалами сайту Представництва Європейської Комісії в Україні)

Ключові події

1991

- **2 грудня** Декларація ЄС щодо України.
Відзначено демократичний характер Всеукраїнського референдуму.
Заклик до України підтримувати з ЄС відкритий і конструктивний діалог, спрямований на забезпечення виконання всіх колишніх зобов'язань СРСР.

1992

- **11 лютого** - Протокол згоди між ЄС і новими незалежними державами про реалізацію програм технічної допомоги.
- **6 квітня** - Директива КЄС до Ради Міністрів ЄС про започаткування переговорів щодо укладення угод про співробітництво з Білоруссю, Казахстаном, Росією, Україною.
- **14 вересня** - Зустріч Президента України Л. Кравчука з Президентом Комісії Європейських Співтовариств Ж. Делором.
Перша зустріч Україна-ЄС на найвищому рівні.

1993

- **23 – 24 березня** - Переговори щодо Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС на найвищому рівні.
- **5 травня** - Підписано Угоду між Європейськими співтовариствами та Україною про торгівлю текстильними виробами.
- **8-9 червня** - Переговори щодо Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС на найвищому рівні.
- **25 - 26 листопада** - Переговори щодо Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС на найвищому рівні.

1994

- **9-11 березня** - Візит Трійки ЄС до Києва. Зустрічі з Президентом України і Головою ВР України.

Перше засідання Україна-Трійка ЄС на рівні Міністрів закордонних справ. Надалі такі засідання відбувались регулярно двічі на рік.

- **14 червня** - Підписано Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС.
- **31 жовтня** - Спеціальна резолюція Ради Міністрів ЄС щодо України.
- **10 листопада** - Верховна Рада України ратифікувала Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС.
- **28 листопада** - Рішення Ради Міністрів ЄС про спільну позицію щодо України.

1995

- **24 березня** - Перше засідання Спільного комітету Україна-ЄС. Розглянуто питання міжгалузевої співпраці України з Європейським Союзом.
- **1 червня** - Зустріч Президента України Л.Кучми з Президентом Європейської Комісії Ж. Сантером. Підписання Тимчасової угоди про торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею між Україною та ЄС.
- **липень** - Створено Представництво України при Європейських Співтовариствах.

1996

- **6 - 7 травня** - Засідання Спільного комітету Україна-ЄС. Обговорено стан ратифікації УПС, питання надання Україні статусу країни з перехідною економікою.
- **червень** - Європейський Союз визнав за Україною статус країни з перехідною економікою.
- **12 - 13 вересня** - Візит члена Європейської Комісії Х. Ван ден Брука до Києва. Підписання індикативної програми Тасіс для України на 1996–1999 роки та Фінансового протоколу про спільний план дій ЄС/Великої Сімки стосовно реструктуризації української енергетичної галузі.
- **6 грудня** - Прийняття Радою Міністрів ЄС Плану дій щодо України. Висловлено готовність розвивати і посилювати політичні і економічні відносини з Україною.

1997

- **5 лютого** - В ході засідання Україна-Трійка ЄС на рівні Міністрів закордонних справ обговорено шляхи імплементації Плану дій, можливість відкриття у Києві центру документації ЄС.
- **17 – 18 квітня** - Засідання Спільного комітету Україна-ЄС. Обговорено проблеми торгово-економічного співробітництва.
- **15 липня** - Підписано Угоду між Європейським Співтовариством по вугіллю та сталі та Урядом України про торгівлю сталеливарними виробами.
- **5 вересня** - Перший Самміт Україна-ЄС (Київ) підтвердив європейський вибір України. Обговорено наявні проблеми в договірно-правовій сфері, розглянуто шляхи економічного співробітництва.

1998

- **24 лютого** - Створено Українську частину Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС.
- **1 березня** - Набуття чинності Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС.
- **8-9 червня** - Перше засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС. Україна офіційно заявила про прагнення набути статусу асоційованого членства в ЄС. Схвалено Правила процедури Ради співробітництва, прийнято Спільну робочу програму з імплементації УПС на 1998–1999 роки.
- **11 червня** - Указом Президента України №615 затверджено Стратегію інтеграції України до ЄС.
- **12 червня** - Постанова Кабінету Міністрів України №852 про запровадження механізму адаптації законодавства України до ЄС.
- **26 липня** - На виконання Указу Президента України “Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади” створено Центр перекладів актів Європейського права.

- **серпень - вересень** - Місія спеціального представника уряду України по столицях країн-членів ЄС.
- **16 жовтня** - Другий Самміт Україна-ЄС (Відень)
Обговорено подальші можливості співробітництва в галузі зовнішньої політики та політики безпеки.
Стан відносин Україна-ЄС охарактеризовано як “стратегічне та унікальне партнерство.
- **5 листопад** - Перше засідання Комітету з питань співробітництва. Засновано шість підкомітетів: з питань торгівлі та інвестицій; з фінансових, економічних питань та статистики; з енергетики, ядерних питань та навколишнього середовища; з митного, прикордонного співробітництва, боротьби з відмиванням грошей і наркобізнесом; з транспорту, телекомунікацій, науки та технологій, освіти та навчання; з вугілля, сталі, гірничої промисловості та сировинних матеріалів.
- **11 – 12 грудня** - Віденський Самміт ЄС.
Прийнято рішення про розробку Спільної стратегії ЄС щодо України.
- **грудень** - Розпочав роботу Парламентський комітет з питань співробітництва Україна-ЄС.

1999

- **26 – 27 квітня** - Друге засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС.
Розглянуто економічні аспекти двосторонніх відносин. Відзначено успішність реалізації Спільної робочої програми по імплементації УПС.
- **3-4 червня** - Кельнський самміт ЄС.
ЄС визнав досягнення якісно нового рівня у стосунках з Україною.
- **23 липня** - Третій самміт Україна-ЄС (Київ).
ЄС визнав успіхи курсу України на інтеграцію до ЄС.
ЄС підтвердив намір сприяти вступу України до СОТ.
Початок роботи щодо запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.
- **16 серпня** - Постановою Кабінету Міністрів України №1496 затверджено Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

- **23 вересня** - В ході засідання Україна-Трійка ЄС на рівні Міністрів закордонних справ ЄС відзначив важливість проєвропейського вибору України, наголосив на повазі до європейського курсу України і ознайомив з основними положеннями Спільної стратегії ЄС щодо України.

- **6 грудня** - Зустріч Президента України Л.Кучми з Президентом Європейської Комісії Р. Проді.

2000

- **25 січня** - В ході засідання Україна-Трійка ЄС на рівні Міністрів закордонних справ Головуючою в ЄС Португалією українській стороні передано Робочий план реалізації Спільної стратегії ЄС щодо України.

- **23 травня** - Заплановано Третє засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС.

2001

- **11 вересня** - На 4-му Самміті ЄС – Україна, який відбувся в Ялті 11 вересня 2001 року, керівники ЄС та Президент України Л. Кучма підтвердили свої зобов'язання щодо посилення стратегічного партнерства між Україною та ЄС.

2002

- **4 липня** - Самміт Європейський Союз - Україна, Копенгаген
- **11 листопада** - Перше засідання Трійка ЄС-Україна з метою обговорення питань співробітництва в галузі юстиції та внутрішніх справ.

- **27 листопада** - П'яте засідання Комітету з питань співробітництва Україна-ЄС відбулося в Брюсселі з метою обговорення питань співробітництва в рамках УПС, впливу розширення ЄС на Україну, ініціативи ЄС "Нові сусіди" та політики України "Європейський вибір".

2003

- **7 лютого**- Засідання Трійка ЄС-Україна на міністерському рівні відбулося в Києві.

Пан Солана- Генеральний Секретар, Верховний Представник ЄС з питань спільної зовнішньої та політики безпеки, очолю-

вав делегацію ЄС.

Пан Зленко, Міністр закордонних справ України представляв українську сторону.

Впродовж свого візиту до Києва пан Солана також зустрівся з Президентом України Л.Кучмою.

- **17 березня** - Пан Хорошковський, Міністр економіки України та Паскаль Ламі, Член Європейської Комісії з питань торгівлі ЄС підписали двосторонню угоду Україна-ЄС щодо доступу до ринку.

- **18 березня** - Шосте засідання Ради з питань співробітництва Україна-ЄС відбулося в Брюсселі.

Пан Папандреу, Міністр закордонних справ Греції та Президент Ради ЄС, пан Солана, Генеральний Секретар Ради/ Верховний Представник ЄС з питань спільної зовнішньої та політики безпеки і пан Паттен, Член Європейської Комісії, представляли делегацію ЄС.

Віктор Янукович, Прем'єр-міністр України очолював делегацію України. Впродовж засідання сторони обговорили питання двосторонніх відносин ЄС-Україна, поточні події в Україні та ЄС, міжнародні питання обопільного інтересу.

- **11-12 вересня** - візит Комісійонера Ферхойгена до України для обговорення впровадження Ініціативи "Розширена Європа - Сусідство".

- **7-8 жовтня** - Українсько-європейський самміт в Ялті.

- **11 грудня** - Шосте засідання Комітету з питань співробітництва Україна-ЄС

2004

- **27 січня** - 1 раунд консультацій щодо Плану Дій Україна-ЄС (Київ).

- **24 лютого** - 2 раунд консультацій щодо Плану Дій Україна-ЄС (Брюссель).

- **березень - липень** - Продовження консультацій щодо Плану дій Україна-ЄС.

- **30 березня** - Поширення УПС на нові країни розширеного ЄС.

- **12 травня** - Схвалення Стратегії ЄС щодо Європейської політики сусідства

- **8 липня** - Самміт Україна-ЄС (Гаага).
- **25 листопада** - заява ЄС про те, що президентські вибори в Україні не відповідали міжнародним стандартам демократичних виборів.
- **кінець листопада / початок грудня** - Високий представник ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки Хав'єр Солана тричі відвідав Київ, щоб посприяти проведенню переговорів щодо врегулювання політичної кризи в Україні.
- **9 грудня** - Європейська Комісія схвалила План дій для України.
- **17 грудня** - Декларація Європейської Ради щодо України.

2005

- **21 січня**- Високий представник ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки Хав'єр Солана відвідав Україну з нагоди інавгурації Президента України Віктора Ющенка.
- **23 січня** - Комісар ЄС з питань зовнішніх зносин Беніта Ферреро-Вальднер відвідала Україну з нагоди інавгурації Президента України Віктора Ющенка.
- **31 січня** - Комісар Беніта Ферреро-Вальднер і Високий представник ЄС Хав'єр Солана подають на розгляд Ради Європейського Союзу „10 пунктів”, спрямованих на максимізацію переваг Плану дій Україна-ЄС.
- **21 лютого** - Рада з питань співпраці Україна-ЄС схвалює **План дій Україна-ЄС**.
- **21 лютого** - Рада Європейського Союзу із загальних питань та зовнішніх зносин схвалює висновки щодо України (включаючи „10 пунктів”).
- **1 грудня** - Самміт Україна – Європейський Союз.
- **3 грудня**- Рада Європейського Союзу надала Україні статус країни із ринковою економікою.

2006

- **2-3 березня** - Візит Комісара ЄС з питань зовнішніх зносин Беніти Ферреро-Вальднер до Києва з нагоди зустрічі міністрів закордонних справ Україна – Трійка ЄС.
- **10- 11 квітня** - Рада обговорює ситуацію в Україні, що скла-

лася у зв'язку з парламентськими виборами 26 березня, та зазначає, що вибори були вільними та чесними.

- **31 травня - 1 червня** - Спільне засідання Підкомітету № 4 енергетика, транспорт, ядерна безпека та екологія.
- **7 липня** - Спільне засідання Підкомітету Україна- ЄС № 5 з митного і транскордонного співробітництва.
- **20 липня** - Черговий раунд переговорів з питань укладення угод про спрощення візового режиму та реадмісії між Україною та ЄС.
- **27 жовтня** - Самміт ЄС-Україна, Хельсінкі.

2007

- **14 вересня** – Самміт Україна – ЄС.

2008

- **1 січня** – Набуття чинності угод про спрощення візового режиму та реадмісію між Україною та ЄС.
- **14 лютого** - Перша міністерська зустріч з питань Чорноморської синергії у м. Києві.
- **18 лютого** – Початок переговорів з угоди про вільну торгівлю.
- **26 березня** – Спільна доповідь ЄС та України про виконання Плану дій.
- **9 вересня** - 12-ий щорічний Самміт ЄС-Україна в Евіані, Франція.

**ДОДАТОК 2.
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ**

Фінансова перспектива

http://66.102.9.104/search?q=cache:xyzrcDLdke4J:ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/85044.pdf+what+is+new+financial+perspective&hl=en&ct=clnk&cd=3&gl=be

http://ec.europa.eu/budget/other_main/glossary_en.htm#f

http://www.2007-2013.eu/by_scope.php

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb.l34004.htm>

http://ec.europa.eu/budget/other_main/glossary_en.htm#f

http://ec.europa.eu/financial_perspective/pdf/charts.pdf

ЄС як глобальний гравець

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb.l34004.htm>

http://www.delkaz.ec.europa.eu/pr/eng/Programmes_and_Projects/Geographic/Instruments_2007-2013/new_external_aid_instruments.htm

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb.l34004.htm>

http://www.ecas-citizens.eu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=308&Itemid

Європейська політика сусідства та Україна

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/governance_facility_en.pdf

<http://www.wider-europe.org/research/papers/UkraineandENPHillion.pdf>

http://www.dellbn.ec.europa.eu/en/pev/com07_774_en.pdf

http://ec.europa.eu/world/enp/welcome_en.htm

<http://soderkoping.org.ua/page16680.html>

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/ukraine_enp_ap_final_en.pdf

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_ukraine_en.pdf

http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/institution_building/twinning_en.htm

<http://taiaex.ec.europa.eu/>

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2008/sec08_402_en.pdf

Національна індикативна програма та Стратегія діяльності в Україні

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_nip_ukraine_en.pdf

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_ukraine_en.pdf

Програми дій ЄС

http://cordis.europa.eu/fp7/third-countries_en.html

http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/index_en.html

http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc397_en.htm

http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc411_en.htm

http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc247_en.htm

http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc100_en.htm

http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc126_en.htm

http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/programme/back_en.html

http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/programme/what_en.html

http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/programme/who_en.html

http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/programme/apply_en.html

http://ec.europa.eu/education/programmes/tempus/back_en.html

http://ec.europa.eu/youth/doc/doc601_en.doc

Ключові події

http://ec.europa.eu/comm/external_relations/ukraine/news/index.htm

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/gena/89219.pdf

<http://www.delukr.ec.europa.eu/page4824.html>

Для нотаток

ДОВІДНИК З ПОЛІТИКИ ТА ПРОГРАМ ФІНАНСУВАННЯ ЄС 2008

Спеціальне видання для інститутів громадянського суспільства України

Автор:
Сара САБАНИ

Редактори:
Елена ТЕГОВСЬКА
Кенан ГАДЗІМУЗІК

Відповідальний редактор:
Тоні Венаблз

Наклад: 250 прим.

Всі права застережено. Жодну з частин цієї книги не можна відтворювати без письмового дозволу видавця.

Переклад з англійської здійснено Ресурсним центром ГУРТ з оригінального тексту довідника, підготованого у рамках проекту «Зміцнення громадянського суспільства через передачу досвіду від організацій громадянського суспільства ЄС», що реалізується Ресурсним центром ГУРТ (Київ, Україна) у партнерстві з Європейською службою громадянської дії (Брюссель, Бельгія) та фінансується Міжнародним фондом «Відродження».

Щодо отримання видання українською мовою звертайтеся, будь ласка, до Ресурсного центру ГУРТ за адресою: а/с 123, м. Київ, 01025 або електронною поштою за адресою: info@gurt.org.ua

© ECAS, 2008

© Переклад, РЦ ГУРТ, 2008